

БЕСЕДА РАДОВАНА БЕЛОГ МАРКОВИЋА НА ВУКОВОМ САБОРУ У ТРШИЋУ

Вукова реформа међу најсрећнијим догађајима српске историје

Одлични склоп поштоваљаца Вуковој дела,

Јер као што без светлости радост неће бити/ оку које види божју творевину сву,/ но све ни лепо ни видљиво није,/ шако и душа свака без писмена/ не види божја закона добро,/ закона књижна, духовној,/ закона који рај божји јавља.

Овако Константин – Апостол словенски започиње свој *Проглас*, чудесну песму из деветог века, чији је свевремени дух – *Писменицом* својом, *Песнарицом* и најпосле *Српским рјечником* – Вук Стефановић Карадић опредметио, идући Мркаљевим трагом и држећи се Копитаревог *сентпа*; понад свога доба и у главама својих савременика разгрђујући туству маглу, тврдо поуздан у просинуће неке друге и срећније Србије, а све то у туђем свету, болестан, без паре.

Другим путима са штулом липовом, по блату и тами, силом прилика ублизу власти, чији притехаоци ретко да знаћају за срам и грехоту, с торбом напретњачом, у прећедном отаџству, гдено и боље куће бејаху с говеђим мехурима меште прозорских стакала, Вук Стефановић Карадић, са слепим певачима уза се, као живом надокнадом за немање књига, у свој *Рјечник* сјављује *говорне, спајаће* као и *забачене*, па и *особите* речи, *праженице* и *нађенице*, изнутра осењен позвањем да, према говору простог народа, језички и правописно преокрене и оснажи поступали ток српског књижевства и културе.

Задивљујућом снагом, какву је данас тешко и појмити, беспримерном радионишћу којој изредан разбор и особити осећај за трен и доба давању мање, Вук је прегнуо да српски језик и правопис, једноставном азбуком и фонолошки самерљивим писмом, стави у службу творачких моћи народа, ослоњен на усмено очувану традицију и на све што су претходници његови урадили (они знани и они тек назначени, пре Гаврила Стефановића Венцловића, Доситеја, Луке Милованова и Мркаља), ни у жару превратничке битке, кад се баш и не бирају средства, не искључујући – можебити и нерадо, а можебити и налогом више знања – свако могућство да се славеносрпски као и црквенословенски изрек гдешто задржи, уколико се у иоле крепком животу затекао и по дојакошњим књигама добом одржао, о чему сведочи и *Српској рјечници* прво издање.

Вукове реформе љути оспораватељи, од имена и гласа, каквих би се и данас међу нама нашло, опорочавају (и још опорочавају!) Вука за срдиту наглост (а наглост је, разуме се, било и љутине зајамачно), то јест: за безмилосну потру онога што је пре њега књижевно постојало. Речена замерка се и дан дана олако потеже, поготово ако

РАДОВАН БЕЛИ МАРКОВИЋ БЕСЕДИ НА 74. ВУКОВОМ САБОРУ У ТРШИЋУ

је о предромантизму говор, противно позитивном знању да нико не може поништити оно што се, као лепо и велико, у књигама скрасило, с тим што сам Вук, ни у пуном хуку свог превратништва, на тако штогод није ни помињао. Манимо *Ушук...* Уосталом, сваки одблесак речи *ушук* навешћује именоване радите жестоку природу.

Додуше, за готово се могло и може узети да се у Вуковом *Рјечнику* нахида премало речи за исказивање *умозриштених* мисли, апстрактних појмова, или Србљи оног доба (у збегу и на војни, чешће но на поносу љиви и у злехудом дому; између коца и конопца, а при том свако, без разлике, с нагонском слутњом брдце понад танког врата), осим за голе нужде и преке потребе, не имајући изрека за претање осећаје и филозофска умства, за крилате замишљаје какви се ни у расцветалим културама лако не исказују, за дртавање пред бескрајношћу ума и тајнама видимог и невидимог света.

За то је Вук, предобро знао, и довојао се јојекако, о чему и превод *Новој завјета* речи чито сведочи, уз крепку надежду да, с помоћ сопственог језика и тим језиком написаних књига, народ неће занавек остати у заточеништву своје простоте; провиђењем филолошког генија поуздан да ће се и цветник српског језика временом разбокити и тако се, разбокрен и обајно расцветан, саопштити, сам себи и свету, високом досезима и најширим обухватом – докле и колико ум и дослутљивост могу.

За туђицама разборити Вук није олако потезао, али се ни турцизама није одрио, нити икојих страних речи, не либечи се, ако већ друге не би било, ни испомоћи из недраге му црквенословенске и славеносрпске језичке ризнице, у првом реду уважавајући живе, то јест: у народу одомаћене речи, гдешто правећи и невоље или *полезне* „језичке савезе“, боље рећи: на *ползу* главне ствари прећутна језичка сагласја. Ковао је речи, дашта него ковао, изнудио а „спрођу потреба“ и куд више приличито народном говору, при чему га танани осећај за језичку меру никад није изневерио.

Темељном језичко-правописном реформом и својом једноставном азбуком, Вук је дао крила творачком бићу српског народа и приправио језик, основом и потком, како за *умозриштне* досете, тако и за песничке усхите у душевним просторима дубоких тмина и на астралним врхунцима пророчким светлозара.

Ослоњен на извршно народно казивање, без иједне прекомерне речи, Вук је својим, „њемачкијем и латинскијем речима истолкованим“ *Рјечником* – а и својим прибирачким, етнографским и

Наставак на 3. страни

Позив за 21. седницу Скупштине Вукове задужбине

Двадесет прва седница Скупштине Вукове задужбине одржава се у петак, 7. новембра 2008. године, у сали Општине Стари град, Београд, Македонска 42. Почетак седнице је у 10 часова.

Позивамо све задужбинаре, пријатеље и сараднике Вукове задужбине, представнике предузећа, установа и државних органа да учествују у раду Скупштине.

На седници ће се разматрати Извештај о раду Вукове задужбине октобар 2007 – новембар 2008. и утврдити задаци за наредни период.

очекујемо вас с добродошли-
цом!

Вукова задужбина

СЕДАМДЕСЕТ ПЕТ ГОДИНА ВУКОВЕ СПОМЕН-КУЋЕ И ПРВОГ САБОРСКОГ ОКУПЉАЊА У ТРШИЋУ

Вуков школски час

0 вогодишињи Вуков сабор у Тршићу, започеће већ у претсаборским данима међународном научном конференцијом, званично је отворен

8. септембра, а трајаје је до 14. септембра 2008. године. Приређен ће се и разноврstan програм (изложбе, представе, концертни, промоције часописа, монографија, телевизијских пројеката, научни склоп). Беседник је био Радован Бели Марковић, а завршна свечаност, посвећена јубилеју високог школства у Србији, окончана је преставом „Вуков школски час“ у изведби стручног ФДУ из Београда.

У предсаборским данима од 5. до 7. септембра 2008. године, Центар за културу „Вук Карадић“ је у Тршићу организовао међународну научну конфе-

ренцију под називом „Спомен-места – историја-сећања“ која је била посвећена особеностима, значају и потенцијалима споменичког комплекса попут Вукове спомен-куће и окућнице. На склопу је учествовало 35 научника: из Бугарске, Словачке, Турске, Канаде, Црне Горе, Републике Српске и Србије. Конференцију је отворила др Драгана Радојчић, директор Етнографског института САНУ који је уједно био и суроганизатор овог догађаја. Током 2009. планира се објављивање зборника радова са ове научне конференције.

Званично отварање 74. Вуковог сабора било је 8. септембра. Свечености је присуствовао и министар културе Небојша Брадић који је уједно и први министар културе који је последњих деценија и по прешао праг Вукове спомен-куће. Министар је у Тршићу изразио за-

довољство стањем спомен-комплекса, као и могућностима које он пружа посветиоцима, посебно младима. У званичном обраћању саборској публици у Вуковом дому културе у Лозници Небојша Брадић је истакао да су одлике „великих“ култура потврђивање и изражавање идентитета народа коме се припада и повезивање са културом света. Након обраћања министра, наступили су чланови Народног позоришта Републике Српске из Бањалуке представом „Госпођа министарка“, у режији Милиће Крал и са Светланом – Цецом Ђоковић у главној улози. Програм 74. Вуковог сабора почeo је промоцијом *Мој траг – Бања Лука* која је приређена у знак захвалности почињењем премијере Републике Српске господину Милану Јелићу, који се 2006. први одазвао апелу за помоћ обнови Вукове спомен-куће. У

Галерији „Мина Карадић“ изложбом фотографија представљена је Бања Лука из једне необичне перспективе.

Другог саборског дана у парку Бање Ковиљаче отворена је изложба фотографија и документа под називом „Будућност Ковиљаче“. Ауторка изложбе Марија Шћекић, кустос Музеја Јадра, понудила је занимљиву причу о Бањи, о њеним најранијим поменима у документима и штампи. Ауторка изложбе је уједно датирала архитектуру Бање Ковиљаче знатно раније у односу на до-садашња сазнања, те и показала да је ово лечилиште већ средином 19. века било интересантно посетиоцима и холидеријима. Ова узорна изложба у отвореном простору, коју је свечано отворила др Весна Марјановић, етнограф Етнографског музеја из Београда,

Наставак на 3. страни

ИЗ БРОЈА У БРОЈ

Дани европске баштине
у Вуковој задужбини

Вукова задужбина је ове године запажено учествовала у манифестацији *Дани европске баштине* која је одржана од 14. до 21. септембра. За недељу дана, колико је трајао овај програм, Вукову задужбину је обишло око 600 посетилаца, и то не само Београђана већ и гостију из света.

Том приликом, представљени су Дом Вукове задужбине, као и активности ове институције. Готово сви посетиоци су изразили задовољство обиласком Задужбине и изгледом објекта који је саграђен 1870/71. године, по пројекту архитекте Александра Бугарског.

Године 1912. архитекта Бранко Таназевић је изградио једно крило са унутрашњим двориштем и тада је урађена и фасада, која је све до данас сачувала свој изглед.

У згради је од 1878. до 1952. године било смештено Министарство просвете и црквених дела, најпре Кнежевине и Краљевине Србије, а од 1918. године Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, а после 1944. године Министарство просвете Народне Републике Србије.

Завод за заштиту споменика културе града Београда ову зграду је 1966. године прогласио спомеником културе. Од 1988. године зграда је додељена Вуковој задужбини на коришћење.

Посета министра културе

Небојша Брађић, министар културе Републике Србије, и специјални саветник Зоран Хамовић посетили су 24. септембра 2008. године Вукову задужбину и са Миодрагом Матицким, председником Управног одбора, и Слађеном Млађеном, управницом, разговарали о активностима Вукове задужбине и могућностима да Министарство културе Републике Србије подржи неке њене значајне програме.

Истакнуто је да је деловање на подизању културе говора, као и изналажење нових креативних начина за едукацију у овој области, једно од најважнијих настојања која би требало да обележе будућност ове установе. Министар Брађић је нагласио да би у превазилажењу проблема који су, превасходно, инфраструктурне природе, а са којима се сусреће Вукова задужбина, било значајно уколико би се у њихово решавање укључили и приватни донатори.

НЕБОЈША БРАДИЋ И ЗОРАН ХАМОВИЋ
У ПОСЕТИ ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ

Такође, указао је и на опредељење Министарства културе да преко пројекта финансира објављивање публикација од националног значаја, међу којима су и илустровани календар *Даница* и лист *Задужбина*.

У разговору је истакнуто да је Вукова задужбина, заједно с Агенцијом за софтвер и интелектуалне услуге *Србософ*, објавила електронско издање *Вуковој Српској речнице* (на основу државног издања), што има велики значај за српску културу и духовну баштину.

С. В.

Дарови Задужбини

Вуковој задужбини даровали су своје књиге и издања других аутора: ИП „Прометеј“ из Новог Сада, Фондација Вукове задужбине за Жабљак, Шавник и Пљевље (Црна Гора), Огранак Вукове задужбине у Нишу, Етнографски музеј у Београду, Живорад Јелић из Сmederevske Паланке, Драго Његован из Новог Сада, Духомир Цветковић из села Рујевица код Сокобање, Јубинко Раденковић, Јово Каракић и Мирослав Милосављевић из Београда, Владета Коларевић из Брезовца код Аранђеловца.

Управа Вукове задужбине им најтоплије захваљује.

С. Б.

Задужбинари
Вукове задужбине (82)

БЕОГРАД

Урош Атанацковић, доброврор
Радовин Недељковић

УЖИЦЕ

Душанка Ђелица, велики доброврор, у спомен на родитеље Ољу и Радомира Марића, учитеља у Рајковцу код Младеновца, супруга Ратка Ђелице из Ужица, сестру и зета Јелену и Милана Ивановића из Београда.

Задужбина

Лист Вукове задужбине. Година XX – број 84, октобар 2008. године. Редакција: Београд, Краља Милана 2. Телефони: 2682-803, 2683-890 и факс 2685-752. Редакција прима сваког уторка и петка од 10 до 12 сати. УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР: Славко Вејиновић (секретар), Милојко П. Ђоковић, Бранко Златковић (главни и одговорни уредник), Бранко Јовановић, Вера Миланковић, Миле Недељковић, Милош Немањић, Будимир Поточан, Сретко Танасић. Ликовно-графички уредник Илија Милошевић. Фотографија: Томислав Грујић Равањац. Лектар и коректор Ружа Милојевић. Рачунарска облога Снежана Ђојић. Насловна страна Небојша Митрић. Лист се објављује четири пута годишње: у марта, јуну, септембр и децембру. Годишња претплата 200 динара плус поштански трошкови. Жи-ро-рачун Задужбине је 205-8530-09. Тираж: 3.500 примерака. Овај број је штампан 20. октобра 2008. године. Штампа: Политика Штампарија д. о. о. Website: www.vukova-zaduzbina.rs E-mail: sladjana.mladjen@vukova-zaduzbina.rs; slavko.vejinovic@vukova-zaduzbina.rs; snezana.bojic@vukova-zaduzbina.rs

У СЛАВУ ГОЛУБУ ДОБРАШИНОВИЋУ (1925–2008)

Огроман допринос изучавању
Вуковог живота и дела

Qр Голуб Добрашиновић, историчар књижевности, рођен је у Црној Гори, у селу Расову, 28. јануара 1925. године. Гимназију је учио у Бијелом Пољу и Беранама. Од године 1942. био је учесник НОБ-а. После рата завршила гимназију у Београду где је, на Филолошком факултету, студирао на групи за Југословенску књижевност. Године 1950. и 1951. радио је као асистент у Институту за књижевност САНУ, а од 1954. као кустос у Музеју Вука и Доситеја. Од 1974. године до краја 1977. био је в. д. управника Музеја, када је и отишао у пензију. Музеј Вука и Доситеја је, 1973. године, кандидовао др Добрашиновића за Вукову награду коју је добио тек 1987.

Докторску дисертацију под насловом *Живот и рад Симе Матавуља* одбранио је 1962. године на Филолошком факултету у Београду.

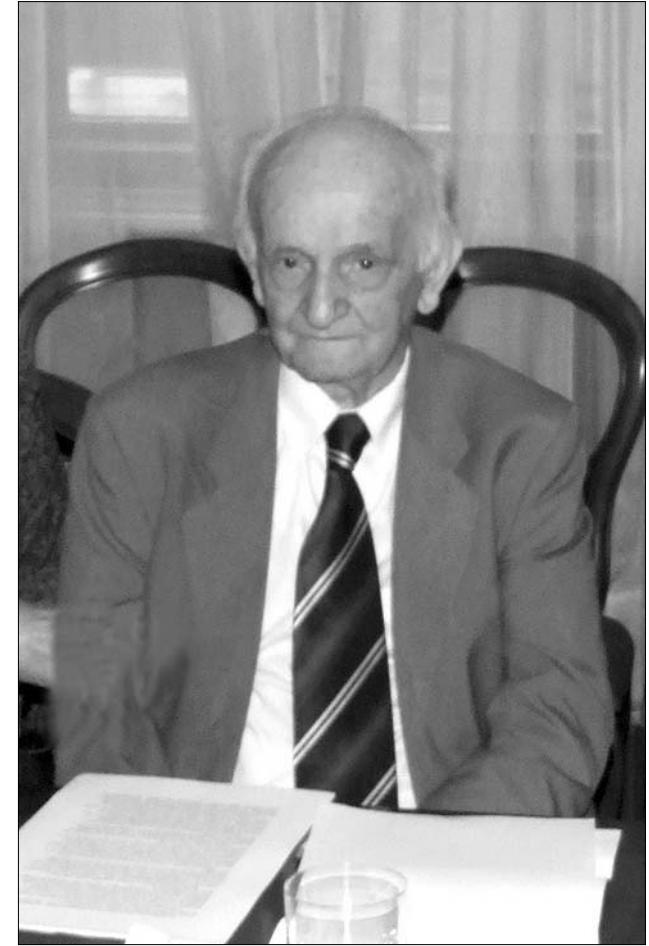
Бројне радове из историје књижевности др Добрашиновић је објављивао у нашим знаменитим часописима: *Прилогима КЛИФ, Књижевности, Летопису Матице српске, Књижевности и језику, Књижевним новинама, Зборнику Музеја позоришне уметности, Савременику, Зборнику Музеја примењених уметности* и другим, као и у многим дневним листовима.

Многим прилозима др Голуб Добрашиновић је допринео успеху *Ковчежића*, годишњака Музеја Вука и Доситеја, чији је био и главни и одговорни уредник од 1974. до 1977. године. Као знак дубоког поштовања редакција *Ковчежића*, колеге, пријатељи, сарадници и поштоваоци дела др Добрашиновића посветили су му последњи број овог часописа.

Бавећи се највише делом Вука Каракића, др Добрашиновић није запостављао ни друге значајне српске писце као што су Симо Матавуљ, Милован Глишић и Петар Кочић. Сабрана и изабрана дела ових књижевника такође су објављена његовом заслугом.

Ипак, најзначајнији, огроман допринос др Добрашиновић је да проучавањем живота и дела Вука Стефановића Каракића о чему је објавио више од двеста прилога у часописима и листовима, као и више књига. Као члан Редакције за издавање Сабраних дела Вука Стеф. Каракића приредио је једанаест књига Вукове преписке.

Љиљана ЧУБРИЋ

ГОЛУБ ДОБРАШИНОВИЋ (ОКРУГЛИ СТО
У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ, 13. СЕПТЕМБАР 2008.)

ЗА СЕЋАЊЕ

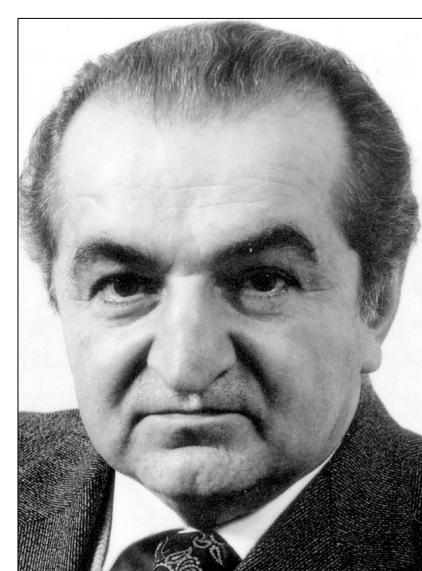
Академик Славко Гавриловић
(1924–2008)

Aкадемик Славко Гавриловић рођен је 1. фебруара 1924. године у Сремским Лазама код Винковаца. Његови родитељи, отац Живко и мајка Вемија, бавили су се земљорадњом. Основну школу похађао је у родном месту, а шест разреда гимназије завршио је у Сремским Карловцима. Седми разред гимназије завршио је у Сремским Карловцима ратне 1941/42. године. Укључио се у Народноослободилачки покрет и од 1943. године до краја рата се борио у партизанским јединицама у Славонији. Демобилисан је из Југословенске армије 1946. после чега је заокружио средњошколско образовање, положивши матуру у новосадској гимназији. Студије историје на Филозофском факултету у Београду окончао је 1951. године. Још као студент предавао је историју у Земуну (од 1949), а по дипломирању премештен је за професора у Учитељској школи у Призрену (до 1953). Затим је упућен на течај архивистике у Дубровнику. Од 1953. до 1955. године радио је као кустос у Војводинском музеју у Новом Саду.

Приликом оснивања Филозофског факултета у Новом Саду изабран је за асистента на Катедри за историју (1955). Докторирао је следеће године на Филозофском факултету у Београду дисертацијом *Атарни покрети у Срему и Славонији почетком 19. века*. Дисертација је објављена 1960. године. До 1988. године на Филозофском факултету у Новом Саду прошао је сва наставничка званична, од доцента, преко ванредног, до редовног професора, када прелази у Историјски институт САНУ, чији је ванредни члан постао

1978. а редовни 1985. године. Академик Гавриловић је заслужан за формирање Историјског института Војводине, а у САНУ је руководио радом у више одбора Одељења за историју, па и Сентандрејским одбором САНУ.

Од почетка научног рада био је везан за пројекте и публикације Матице српске. Био је стални члан сарадник, члан Управног одбора и члан Одбора Одељења друштвених наука Матице српске

академик Славко Гавриловић био је ментор многим магистрантима и докторантима, рецензент великог броја историографских монографија и музејских поставки, руководилац најзначајнијих научних пројеката из историје 18. и 19. века у САНУ и Матици српској. Један је од аутора *Историје српског народа* у издању СКЗ.

Био је потпредседник Научно-меморијалног центра „Патријарх Јосиф Рајачић“ у Сремским Карловцима и председник Малог историјског друштва Нови Сад. Обновио је Рувачев Архив за историју Карловачке митropolije и био његов први главни и одговорни уредник.

Вишедеценијским преданим научним радом, заснованим на архивским истраживањима у Бечу, Будимпешти, Загребу, Сремским Карловцима, Београду и Новом Саду. Створио је импозантно научно дело трајне вредности. Оно се састоји од 40 монографија и више стотина студија, чланака, приказа, критика и бележака.

Професор Гавриловић је био вишегодишњи сарадник Вукове задужбине и Музеја Војводине и рецензент је више историјских изложби и историјског дела стаљне поставке Музеја Војводине.

За свој научни рад добио је најграду за животно дело Универзитета у Новом Саду, као и Октобарску награду града Београда и Октобарску и Фебруарску награду града Новог Сада.

Академик Славко Гавриловић преминуо је 15. септембра у Новом Саду, а сахрањен је 17. септембра 2008. на Четртајском гробљу у Сремским Карловцима.

Др Драјо ЈЕГОВАН

Задужбина

Урош Атанацковић, доброврор
Радовин Недељковић

УЖИЦЕ

Душанка Ђелица, велики доброврор, у спомен на родитеље Ољу и Радомира Марића, учитеља у Рајковцу код Младеновца, супруга Ратка Ђелице из Ужица, сестру и зета Јелену и Милана Ивановића из Београда.

Задужбина

Лист Вукове задужбине. Година XX – број 84, октобар 2008. године. Редакција: Београд, Краља Милана 2. Телефони: 2682-803, 2683-890 и факс 2685-752. Редакција прима сваког уторка и петка од 10 до 12 сати. УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР: Славко Вејиновић (секретар), Милојко П. Ђоковић, Бранко Златковић (главни и одговорни уредник), Бранко Јовановић, Вера Миланковић, Миле Недељковић, Милош Немањић, Будимир Поточан, Сретко Танасић. Ликовно-графички уредник Илија Милошевић. Фотографија: Томислав Грујић Равањац. Лектар и коректор Ружа Милојевић. Рачунарска облога Снежана Ђојић. Насловна страна Небојша Митрић. Лист се објављује четири пута годишње: у марта, јуну, септембр и децембру. Годишња претплата 200 динара плус поштански трошкови. Жи-ро-рачун Задужбине је 205-8530-09. Тираж: 3.500 примерака. Овај број је штампан 20. октобра 2008. године. Штампа: Полит

Вукова реформа међу најсрећнијим догађајима српске историје

Наставак са 1. стране

историографским делом – обзници, светом и веком, један скрајнути народ и његову дотгле готово непознату културу, истим махом дајући до знања да тај народ тежи саживоту са другим народима и подстицајном сучавању сопствене културе са другим културама.

Вуков *Рјечник*, стога, нити је био нити може бити говедарска аарина нагунтана језичким ринфузом простоте српске, већ се његов *Рјечник* једино може поредити са темељем некакве горде зиданице, са засновом промишљеног здана, које се из нараштаја у нараштај зида и никад не засврђује, без пушкарница и с прозорима свету окренутим, уз знање да су најбољи, најумнији, најчестији и најтрепетнији речену зиданицу понад облака изнели, у сагласу са светом и роду на дику, а противно онима којима су, меште модрих даљина, мрак и крв вазда пред очима.

Као прстохвати заветног хлеба, као својеврсна душевна нафора, примају се, умом и духом читаоца. Вукови описи у *Рјечнику* сваке одредице. Попут сјаја старог злата у сеновитој одјаци, одблескују пред нама, као сред шуме језерца, бес-

цен-адијари кратких прича, реченица са мезгром свеважеће мудрости, устихованих виђења, тачних оцена доба и прилика – указује се, као под неким дальным небесима, раскошна лепота која не пречврстала. Отуда је Вуков *Рјечник* велико и сваком руком осигурано имење српског народа (имање које се у деоби са другима не смањује него увећава!), с тим што речено имење није тек сажижаште једног доба и минулог, епског света, већ и жив подстицај за отварања нових језичких простора, премда се, гдеkad и гдекоме, може учинити да је и Вуков језик пред ропотарницом у којој се находе спомињани језици пре Вука.

Одлични скупе,

Грожњиви срси сваком ће уз хритењачу промилети и на саму помиса на могућство да се – оним добом а на овим странама, док се Србија отимају за дах и спасење – на истом послу нису затекли Вук, Бранко и Његош, први међу мнозином оних којима за књижевно уобичајење српског језика припада почаст, при чему нипошто не треба заборавити ни одличне писменике српске с којима

Вук бејаше у једитом спору. Гледајући с ове стране њихових гробова, у погледу коначног успеха Вуковог генијалног предузета, ни њихова се заслуга порећи не може. Напротив! Само се у сражењу достојних противника задобија достојна победа (уз знање да, у даном стијају, обе стране једна другој давају мање), а учени и надасве моћни митрополит Стратимировић, с карловачког трона и уливом који се сазаче чак до бечког двора, Вуку Стефановићу Карадићу и те како достојан оспоравател бејаше. А и иначе, с овог мотришта, имајући у виду да је и време штошта „изгладило“, о противницима Вукове реформе када се говори, то јест: о њиховој писаној оставштини, поуздано смо у превагу мињења да српска култура, посебно српска књижевност, за „презиритно одбацивање“ нема ни једног слова – ма у којој ортографији да је написано. Ради бисмо, с тим у вези, веровати да ни сам Вук није мислио друкчије, вуковски тако штогод не би ни било, премда се ни данас не може јасно разабрати: да ли његова непомирљивост спрам славеносерпског књижевства бејаше „до у корен“ или већма тактичке природе.

Како год да било, на историјској раскрасици

Вук се најбоље осенћао. Појмивши да је обескњижен народ самом себи и читавом свету окренуо леђа, да је поглед неписменог у понор управљен, а и да без књига не само што рано пада мрак него ни свитање није право раздање, учинио је готово све што жив човек може учинити на ползу свог народа – у погледу културног уздига и надежног присуства у свету, као да му вазду бејаше на уму Константина – Апостола словенског на пред поменути *Пројас*: „Уосталом своју причу да изнесем,/ много ума у малој речи казујући/ Јер ноги су сви без књига народи...“ Из деветог века ове речи нису изгубиле, нити ће своје златно вожење икад изгубити.

Тврдо верујемо, одлични скупе, да је Вукова реформа један од најсрећнијих догађаја у свеколикој српској историји, стога се, с осећањем истинског привржеништва Вуковом делу и вуковском духу, дубоко клањамо његовој сени, вавек присуству на чулино непојаман начин, која – одавде нам се тако чини! – и у овом часу потитрава, ту негде, у ранојесењу прозлати око Жеравије.

Дано у Тришићу, 14. септембра 2008.
Радован БЕЛИ МАРКОВИЋ

Вуков школски час

СЦЕНСКИ ПРИЗОР СА 74. ВУКОВОГ САБОРА

Наставак са 1. стране

разбила је предрасуде о херметичностима и некомуникативности музејских поставки. У вечерњим часовима КУД „Караџић“ је извео поетско-музички програм под називом „Споменар Миће Караџић“. Причу о Вуковој ћерки Мићи кроз њене записи из *Споменера*, а поводом 180 година од њеног рођења, режирао је Миша Сперњак.

У среду 10. 9. 2008. лознички Ограђак Вукове задужбине у Гимназији „Вук Караџић“ био је домаћин Ограђаку из Косовске Митровице. Лозничкој публици је представљен културолошки пројекат „Хвосно“, услови под којима се он реализује, а о најновијем броју истоменог часописа говорио је Милан Михајловић, председник Друштва књижевника Косова и Метохије. Часопис „Хвосно“ добитник је Вукове награде, а издаје га Дом културе „Свети Сава“ из Истока. Зоран Ђорђевић, главни и одговорни уредник часописа „Хвосно“, говорио је о издавачкој делатности овог пројекта и о књизи „Народне умотворине са Косова и Метохије“ на страницама Цариградског гласника“ коју је приредио проф. др Владимира Бован. Песме са Косова и Метохије певао је Дечји црквени хор „Свети Сава“ из Лознице који је добио позив да гостује у Косовској Митровици и одржи целовечерњи концерт.

Међу овогодишњим најзначајнијим подухватима јесте и објављивање монографије *Вукови сабори 1933–2008.* аутора Феликса Пашића. Богато илустрована монографија даје преглед одрађања идеје о подизању Вукове спомен-куће у Тришићу и првих народних окупљања до данашњих дана – обнове спомен-комплекса. У промоцији монографије, која је одржана у лозничкој

библиотеци, осим аутора, учествовали су и академик Милосав Тешић, као и драмски уметник Миша Јанкетић.

Програми под називом *Хомо Балканус* одвијали су се у четвртак (11. септембра). Најпре је у Галерији „Мића Караџић“ отворена изложба Етнографског музеја из Београда „Маске и ритуали у Србији“ ауторке др Весне Марјановић. Изложбу је отворио др Ђојан Јовановић. Учествовали су и академик Милосав Тешић, као и драмски уметник Миша Јанкетић.

Програми под називом *Хомо Балканус* одвијали су се у четвртак (11. септембра). Најпре је у Галерији „Мића Караџић“ отворена изложба Етнографског музеја из Београда „Маске и ритуали у Србији“ ауторке др Весне Марјановић. Изложбу је отворио др Ђојан Јовановић. Учествовали су и академик Милосав Тешић, као и драмски уметник Миша Јанкетић.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним делом приближи младој, урбanoј публици.

У недељу 14. 9. 2008. програми завршне свечаности почели су освећењем реконструисане спомен-куће Вука Стефановића Караџића и поменом величанина Јадра. Намера организатора била је да се након 75 година од одржавања првог Сабора у дворишту Вукове куће ода почаст онима који су том визионарском идејом учинили да је Вуков сабор једним дел

ПЕТ СТВАРАЛАЧКИХ ДЕЦЕНИЈА МИЛЕНЕ ЈОВОВИЋ, ПЕСНИКИЊЕ ИЗ СЕЛА ДОБРАЧА У ГРУЖИ

Има једна у мом срцу трава

Јесу у њеним стиховима и тикве и крчази, и реке и златни калојери, јесте и пракљача, и вајаш, и бунар, и шрлица, и вретено, али је све то гатио као ствара апликација на новој песничкој површини, па тако и делује – ствара ошире новим, ново надахнутио стварим

Ило је то 17. августа 1968, дакле тачно пре четрдесет година, у Аранђеловцу. У смирај тог давног августовског дана на оном дугачком венцу између Букуље и Венчаца планује је неколико ватара. Нешто ниже, подно Букуље, одјекнуло је неколико прангија. Са балкона хотела „Старо здање“ огласиле су се фанфаре, а затим су Васа Пантелић и Зоран Ристановић загрмели стиховима о буни на дахије. А доле, на тераси „Здања“, испод терасе, на стеништу и око фонтане, четири хиљаде душа пратило је програм прве вечери прве сезоне Смотре „Мермер и звучи“. Зашто сада сећање на ово вече?

На сцени испред „Здања“ били су песници из тек основане Друштине песника са села „Сунцокрет“ (у Г. Милановцу, марта 1968) – Добрива Ерић, Србољуб Митић, Александар Ђорђевић и Милена Јововић, која је, како је забележено, била прва личност вечери. „Док је на један својствен, стилизовани начин – писала је после тога Борба – рецитовала своје стихове: „Иво, иво, отешнута шела која ће узведену тикиво, у гледалишту је завладао тајац, чинило се да су и црвчица захутили“. А о Милени Јововић данас нико не говори као о песнику са села. Дано је прошло време кад се о њој писало као о јединственој песничкој атракцији, о сељанки која се уз мотику и кудељу латила и пера, о најбољој плетиљи и везиљи у Добрачима и околини, уз додавање разних етнолошких и других ознака и епитета.

О Милени Јововић поштавно се говори искључиво као о песнику, са оствареним књижевним амбицијама и значајним песничким делом. После пет деценија лирског саопштавања својих интима и емоција она је данас изразита, неспорна и неоспорна чињеница са временем српске поезије и уважавање те чињенице једнине је могућ прилаз њеном делу и једино могуће полазиште у тумачењу њенога песништва. *Има једна у мом срцу трава*, каже песникиња у песми с тим насловом, у зборници *Широко је лишић орово*. Да ли је тај стих један од кључева за откривање њених виђења и сновијења? Оставља ли она овим стихом читаоцу на вољу да сам трага за смислом и значењем тог исказа, да сам открива, ходајући њеним песничким стазама, шта је то што она назива травом свога срца, и шта та трава доноси српској поезији као нову лепоту и вредност? Она тај стих упућује некоме кога њена душа сања и

каже му: дођи, и каже да та трава све лепши је што више срвана и каже му још да ту траву сунце из благих шума греје и да се око ње топи лед и плачу мрачне стреје. И све је песма, тако, у благости и топлини, у неожности и предавању, у жељи и неухватљивом хтењу.

У потрази за смислом и поруком овога стиха читалац ће наћи на песму *Човек ли је или варка* коју као да је сама Десанка Максимовић написала, и на дистих у тој песми, упућен лахору, који гласи: *Не тражи на ливади мирисе крина!* *Душе моје цвеће је миришице*. Пред изазовима и загонеткама предвечерја, пред лахором коме упућује позив да сиђе у колибу траха, да испије чашу вина што се пљуска у њеном срцу, песникиња жели да скине све велове, све засторе са свога бића и, опијена сунчаном барском што се већ скрхала иза брда, у пуном заносу узвикује: *Хоћу лепоту да ће претешам!*

Је ли можда и у томе кључ за одговарање њених песничких загонетки? Или је тај златни кључ у оном крунисану љубави којом песничка душа из пукотина износи отрилујућим песмама, откључавајући за сваку тужну птицу ризницу своју, тајновиту и чудесну, химнично завршавајући исповест, доводећи је до стваријског дитираџма:

Љубави, отвори резу у црном ињу,
Љубави, ноћас у немиру
Пролашавам ће за светину!

У многој песми Милена Јововић наћи ће се стих, дистих, који заличи на кључ, који се учини као путоказ ка суштини, бићу, дисању ове поезије, још од прве књиге (*Песме Милене Јововић из Добраче*, 1963), од оног увода у којем говори о својим песмама као о деди тршавој која јој једно хитају у сусрет, и од оне песме *Опет је ми савладаје* у којој начином својственим највећим експресионистима приказује своје песничко биће:

Небо зовем да се саћне
да чује
како из труди
цијанску творбу истпресам.

А већ у наредној књизи тај тако приказана сликарска бића сасвим другачија, казана једном изрушеном зачуђујућом, готово невероватном мета-

фором: *Беле срне гасу у мом гласу*, осећањем исказаним смиреном, свечаном, до савршенства доведеном песничком сликом.

Песник из круга у којем се Милена Јововић зачела као песник иначе одликова изузетно владају језиковима, стварање нових речи, откривање и враћање у живот старе, запретене, запостављене лексике, говорног народног блага, језичких спојева, непатвореног, сликовитог изражавања, па је њихова поезија *права светковина језичке свежине и обиља*, како то запажа Д. Витошевић, *цело једно блато изучено из неких стварних остатава*. И док неки песници, као Д. Ерић, на пример, непrekидно разигравају своје језичке способности, стварајући пространу лексичку шареницу препуну најразноликијих тонова и боја, или други, као С. Митић, рационализују и максимално смирују језичке дамаре, тражећи од речи да кажу и нешто што до њих нису квизиле, Милена Јововић прихвата неки средњи пут, подједнако вешто се сналази и у једној и у другој варијанти. Небе она запоставила ни изврну фолклорну слику, ни тему из свакодневног сеоског живота, али ће сваки такав мотив насликавати свежом бојом, модерним изразом, изненадном метафором, без сувинских потеза и банања дескрипције. Њена лексика је стеза везана за село, али је употребљена у сасвим новим спрековима. И ничег у том поступку нема наметнутог, неприродног, и ништа није вештачка конструкција – напротив, све је спонтано, умешно, ефектно.

Ова марљива творитељка, као многи песник, као свака целовита личност, поред лирског доживљавања и исказивања живота, у одређеним тренуцима осети потребу, и обавезу, да се и национално исказе, осећањем патриотизма и родољубља. Бавећи се дуго песницима са села, тим *гародавцима из прокраја*, Витошевић запажа да *сеоске песнике* (...) одликује високо развијена историјска свест и, посебно, дубоко патријархално осећање према пречима. Код њих је наглашено епско осећање прошlosti, певају о ковским и посткосовским темама, о јунацима и јунаштвима из историје, о знаменитим личностима, мањастирима, устанцима и устанцима, све то налазе у себи и у свему томе налазе себе, као идентификацију, као поистовећивање, како Милена Јововић и називају, у песми *Геле-кула*, кад каже како жели да мебу главе јунака са Четрдесетом и јунаку главу.

У поезији Милена Јововић има доста песама са националном тематиком. Међу њима, чини се, песма *Србија* има посебно место. Као да се свих седам строфа о земљи Србији слива у један, заклучни стих, који није написан, али који стално, непrekидно пулсира док се описи, написани, стихови читају, у стих који би, да је написан, могао гласити: биће нас и кад нас не буде било!

Такве су те песничке поруке Милена Јововић које упућује као завет и опомену, онако како то чини и родољубиво песништво Десанке Максимовић – се-

Осамдесетих година прошлога века због ове песме забрањена је дистрибуција књижевног часописа „Расковник“

У ПОХОД КОСОВУ

*Наг Косовом шама
Заставу гиља као црну пљобољицу
Пресамијуј се звона са бакарних кубади Грачанице
И падају
У Лаб
И Ситаницу*

*Рана ми на челу роди чедо звука
У танану нити бијаја ћа бол као тикана струга
Крилатим изнад поломљених мостова језера
Изнад долje што репом маче који кушиша
Љубска ум ми ал проклети вера
Бритка сабља ми је душа*

*Отвори ми камена сова
Косово*

*Закрешташе транама крине зове
Растиочи се мириш шаја
Подарих кнезу Лазару уместо тлаве славуја
Оковах крв труђица у окове
(Да се за српску не лећи ко буђа)
Спуштиш цветове на српске тробове
Захиз као усрд блати
На тајак ћурског цар-Мураћа
Што још са пастирске руке срамно затева
И у свијену марашу гостјоска скујља црева
Чкиљави џамајици црвљиво му царство славе
О шта ћеши ћу Туричине
Под стрехом дуга наше светој Саве
Занхиха се нај костијама праједова мрачна бура*

*А земља јекну
Ура ура!*

Милена ЈОВОВИЋ

(Песма је потом прештампана у специјалном издању *Расковника* посвећеном Косову, прир. Н. Љубинковић, бр. 55–56, 1989, стр. 301)

тимо се само оног Десанкиног оптимистичког и сажно охрабрујућег стиха: *Ова земља простиши неће – поруке какве у аманет оставља сваки песник коме су земља, нација и традиције превасходно извориште осећања и песничке речи.*

Бранко ЈОВАНОВИЋ

ЗАПИСИ

РУКОВЕТ НАРОДНИХ ЛИРСКИХ ПЕСАМА

Почекај ме сунце на заоду

Сватовске и друге народне песме са Косова и из околине Куршумлије прибележене од Илинке Зечевић из Дабиновца

Раденку Марјановићу (1946–2005)

Устај куме – устај стари свате, далеко су двори девојачки, а још даље црква венчаница. Барјактаре, ти рашири барјак, те покрени киту и сватове. (Пева се *кад крећу сватови из момачке авлије*.)

Барјактаре, ти рашири крастаста барјака, те заклони нашем брату лице, овде има многе пчинарице... (Кад су зли очију, да не урекну...) Псују оне што илегај, торег пупа што су – кад пролазе сватови.)

Метни, брале, двије пупке мале, нека чује девојачка мајка, нека чује, нека оплакује... (Падају близу девојачке куће.)

Пријатељу отвори капију – свати јесмо, за чекање нисмо. (Падају кућом девојачком – „Где нам не дају да уђемо. Званице певају (девојке).“)

Шта је оно наред собре?
Ич не седи млади младојења,
ту за тебе више места нема;
синоћ ти је одбегла девојка,
одбегла је у гору зелену.
Да си соко да летиш високо,
не би је ти младу стиго,
а некомли видо...
(Много је било да се побију сватови
бари око тих песама.)

Пријатељу, изведи девојку – свати јесмо, за чекање нисмо; далеко су нашем брату двори, а још даље црква венчаница.

Благо нама – сад ће снајка с нама.
(Кад изведемо је у дому... и кад изнесу јој сипо.)

Скин се с кола наша мила снаје,
Што си наше сивице поморила.
(Кад доведемо је у дому... и кад изнесу јој сипо.)

Мила снаје, не расцвјеља чедо,
ниси чедо из рода донела.
(Дају јој наконче... окреће гаје.)

Мила снаје, жито не растуја,
ниси њему постација била.
(Онда кад жито баци.)

Преступај, снаје, у кућу,
пре десном, снаје, но левом.
(Кад улази у кућу.)

Мила снаје, не пресаља лонце,
не може ти свати вечерати,
и твоје мило драго.
(У саки лонац торег ватре –
госаља.)

О купино, лозо преплетена,
расплети ми друме и сокаке,
да проведем киту у сватове.
(Енђе певају... група девојака у сватовима.)

ОСВЕТЉЕЊА

*Савремени феномен
трујног певања
уз трајну гусалу
временом је постao
неизоставни део
гусларског репертоара.
Ове песме нарочито
нећује и изводи
аматерска труја
из села Јабука
код Пријепоља*

Певање уз гусле занима већину фолклориста још од 19. века, почев од изучавалаца народне књижевности, који се баве њеном поетском страном, до етномузиколога који се од средине прошлог столећа студиозно баве и музичком димензијом овог феномена. Наравно, не може да се занемари ни публика због које гуслање и постоји, што указује на друштвени аспект појаве, којом се на различите начине баве превасходно социологији и то у новије доба. У овом излагању осврнућу се на поменуту праксу кроз етномузиколошки дискурс који се базира на комбинацији сва три приступа на једном премештању новијег порекла.

У новије време јавио се један облик који је апсолутно контрастан конвенционалним гусларским формама, а ипак широко прихваћен. Реч је о групном певању уз пратњу гусала. Оно се у стручној јавности често пређено оцењује као мање вредно, о чему сведочи инсистирање на бележењу десетарачке епике, као претпостављеног старог узорка, и непостојање литературе о овом феномену. Занимљиво је мишљење познатог гуслара Саве Контића који сматра да је он утемељио ову праксу 1984. године издавши своју плочу (тада је унео још неке новитете у савремену гусларску студијску продукцију), јер је желео да неке „лепе лирске песме“ сачува од заборава тако што ће их аранжирати на њему својствен начин.

Током година, песме у овом маниру су се веома одомаћиле и постале неизоставан део гусларског репертоара, па се че-

сто изводе на крају гусларских концерата. Сходно томе, посебно ми се учинио интригантним случај аматерске групе из села Јабука код Пријепоља која их веома интензивно негује, толико да их присваја као своје аутохтоне и изводи у неким пригодама (као што су славе и свадбе), или и другим окупљањима забавног и друштвеног карактера. Ове песме сам прибележила приликом теренског истраживања.

Групу данас чине Драгољуб Попадић, Драго Остојић, Радивоје Цвијoviћ и Душан Рельић, становници поменутог села. Осим разматраних песама, они изводе и стандардне гусларске песме, групне лирске „а капела“ песме хетерофоне фактуре, свирају у двојици на различите начине, а такође су и значајни информатори о обредно-обичајној пракси тог краја. Попадић је и уважен градитељ гусала, а стручњаци су групу оценили као квалитетну.

Од различитих и веома драгоценних песама које су извели, издвојила бих следеће: *Под оном гором зеленом; Ко ти косе по мрсио, Јело, Насрег села коло шира, Имам браташ, Јелика та крије, У планини, у јаворку.* Узорци су познати за прву наведену песму (широко је популарна), док је друга забележена као песма која се изводи на свадбама Црногорца досељених у Бачку. Занимљиво је да је трећа отпевана и без инструменталне пратње. Последња је једина епске садржине, јер се у њој описује херојски подвиг и њу је извео само Остојић уз пратњу гусала.

Структурисање ових песама је базирано на следећем принципу: после инструменталног увода следи излагање мелодистра између којих постоје интерлуидијуми изведенни на гуслама и читава песма се завршава свирома кодом. Мелодистра је конструисана тако што солиста излаже мелодистама (или његовима) уз пратњу гусала, након чега му се приклjučuje група, и сачињена је од понављања једног или два мелодистика. Дакле,

ГУСЛАР ИЗ ВАЉЕВСКЕ ПОДГОРИНЕ
Снимо С. Цветковић

облик ових песама је строфичан (насупрот форми епских песама, а у складу са вокалном праксом). Деонице солисте, са једне стране, и групе и гусала са друге, у двогласном су хетерофоном односу (доминира унисоном са интенционалним сеундним сазвуком у каденцијалним мотивима), при чему је занимљиво то да је у наведеним примерима углавном солиста гусла.

Када је фактура у питању, треба напоменути да је и за вокалну, или и вокално-инструменталну (гусларску, нпр.) праксу овог краја типично хетерофонија, тако да је ово једнинички параметар за две различите извођачке форме које се овде синтетишу. Ове песме трају неупоредиво краће од епских и могу се певати на различите начине. Заправо, они их и одређују – у пи-

тању су лирске песме популарне у црногорским крајевима које се могу певати „а капела“, а којима се прикључују гусле у функцији звучног, али и симболичког обогаћења. Занимљиво је да, у односу на традицију епских песама које прате говорну артикулацију, ове творевине имају изражajan, чак играчки метроритам, тако да вероватно и потичу из плеса (њихови узори и потичу). Текстови су лирски („женски“, према Вуку Карадићу), што је и логично с обзиром на њихово порекло. Стихови су симетричне осмерачке структуре, такође широко рас прострањене у лирској поезији.

Међутим, песма *У планини, у јаворку* је епска, а испак је у осмерицу, упркос другачијим очекивањима. Ово се може објаснити (према Владану Недићу) тиме што је некада пре устаљавања десетарачког слоговног патерна постојао осмерачки, тако да се ова песма може сматрати архичним. Насупрот томе, могуће је и да је нова пракса имала огроман утицај на гусларе, тако да они почнују да стварају у новом стилу који се показао као прихватљив за песме епске садржине које опевају некадашње догађаје говором некадашње.

Групно певање уз пратњу гусала чини се посебно интересантним ако се посматра његово постојање из аспекта традиционалности. Фолклорне творевине претпостављеног древног порекла већ дуже време настоје да се реанимирају кроз извођење на сцени, што спада у домен фолклоризма. Насупрот томе, старији компоновање „у духу“ народног. Између тих претпостављених поларитета налазе се хибридни облици налик описаном који су настали синтетијајем блиских старијих (који би се можда изгубили) и опстају у средини коју можемо назвати аутентичном фолклорном. Овој је потпуно логичан процес, јер је, као што је познато, народна баштина „живија материја“. То сведочи да традиција није непромениљива, већ да представља оквир у коме се спроводе иновације. У овом случају, увођење новитета није супротстављање старијима, већ њихово преосмишљавање и реорганизовање у складу са новим потребама музичког изражавања, дакле, стварање нове традиције.

Marija ĐUMNITIĆ

ПРИЛОГ ПОЗНАВАЊУ ЖИВОТА И ДЕЛА МИЛОЈА ПАВЛОВИЋА (1887–1941)

Легендарна смрт засенила испуњени живот

*Културна и друштвена историја Крагујевца у првој половини „крајкоја двадесетог века“ јошово да се не може замислити
без професора Милоја Павловића којим се историја појела, па је нажалости остало ујамћен по часној смрти у Шумарицама,
21. октобра 1941, када је поделио судбину трајана и својих ћака, а не по изузетаној вредном и испуњеном животу*

Милоје Павловић је рођен 15/27. новембра 1887. од оца Алексе и мајке Катарине, у Горњим Јарушицама код Крагујевца, селу које је тада било у знаку двојице браће Домановића – Милоша (1848–1904), који му је био учитељ, Алексија (1833–1901), свештеника Цркве архијереја Гаврила, који је после векова опустелости, 1823–1824. обновио неимар Тодор Петровић, по налогу кнеза Милоша Обреновића. У таквом окружењу одрастао је Милоје и завршио четири разреда, без много наде да ће наставити школовање. Син учитеља Милоша, тада већ познати књижевник, Радоје Домановић (1873–1908) подстакао је Милојевог оца да омогући сину школовање. За вршио је Крагујевачку гимназију (1900–1908), чији је тада директор био Миливоје Симић, ботаничар, а међу предавачима се налазио и Симеун Роксандини, вајар.

У народном оделу је стигао на студије у Београд, одакле се 1912. вратио у завичај са дипломом Филозофског факултета (српски језик са књижевношћу и српска историја), пут утисака о професору – Јовану Скерлићу, Александру Белићу и Богдану Поповићу. Било је наговештено да ће постати Скерлићев асистент, али се уместо студија дубровачке књижевности упутио у војску и наредних седам година биће му у знаку ратова. Из два балканских ратова (1912–1913) уследио је велики светски рат (1914–1918). У затију између Балканских ратова је суплент у Крагујевачкој гимназији (1913). Ратне године је провео у Конијачком паку (1914–1915). Као резервни официр дошао је до чина резервног књижевног потпуковника. Након страдања у албанском „голготи“ боравио је на Крфу и предавао на матурантском течају у Солуну, писао и срећавао дневничке белешке, вредно све до чланство о том тешком времену. Демобилисан је

тек у априлу 1919. и тиме је добио могућност да се посвети својем позиву – просветном раду.

У крагујевачкој Мушкој реалној гимназији је остао од 1919. до 1932. године. То су најплодније године његове каријере. Готово да је свуда стизао, предан и зналачки. Створио је породицу, венчавши се 1920. са Настасијом, ћерком потпуковника Антонија Милошевића из Крагујевца. Положио је професорски испит 1921, четири године касније завршио и београдски Правни факултет. Говорио је четири језика: енглески, француски, немачки и руски, што му је омогућило да буде упознат са литературом на тим језицима.

Од 1929. до 1932. обављао је посао директора крагујевачке Гимназије у којој је претходно био и њен професор, али и ћак. Негов рад је праћен похвалама министарских изасланика и колега. Године 1932. је посветио праксама у школама између 1804. и 1918. године и нашао се у одборима који су ту његову жељу спровели у дело, украсивши крагујевачки Доњи парк монументалним спомеником, делом Антуна Августинчића, које је свечано откривено 12. јула 1932. године. Био је члан управе и почасни члан многих других националних, хуманитарних и културних удружења. Када је књижевни Милан Богдановић у оквиру Народног универзитета одржао предавања о сатиричарима у српској књижевности, крајем 1931. године, у Гимназији је одржана провокативна демонстрација младих присталица комуниста, због чега је кривица пала на членике Народног универзитета, Милоја Павловића и Николе Кузјеља.

Павловић је у фебруару 1932. упућен за директора ваљевске Гимназије. Из Крагујевца је испраћен са највећим почастима и најбољим желама, а у Ваљеву је дочекан са великим надама, али се у њему није задржало више од девет месеци. Из Ваљева је

неколиком прилозима, у специјалном броју суботичког *Југословенског дневника* (1931) који је у целости био посвећен узлоји Крагујевца у прошlostи и садашњости. На изборима за Уставотворну скupštinu 1920. године био је један од листи Републиканске странке која је претрпела велики неуспех. Касније је сачувавао уверења, али није имао удела у животу политичких странака. Укључио се у рад Српског културног клуба и 1940. постао председник крагујевачког пододбора.

Радећи у Гимназији, Павловић је водећи члан неколико удружења и одбора – старешина крагујевачке Соколске жупе (1926–1932), председник Обласног одбора Јадранске страже, Француско-југословенског клуба, Удружења резервних официра и Народног универзитета. Иницијатор је подизања споменика Шумадинцима палим у ратовима од 1804. до 1918. године и нашао се у одборима који су ту његову жељу спровели у дело, украсивши крагујевачки Доњи парк монументалним спомеником, делом Антуна Августинчића, које је свечано откривено 12. јула 1932. године. Био је члан управе и почасни члан многих других националних, хуманитарних и културних удружења. Када је књижевни Милан Богдановић у оквиру Народног универзитета одржао предавања о сатиричарима у српској књижевности, крајем 1931. године, у Гимназији је одржана провокативна демонстрација младих присталица комуниста, због чега је кривица пала на членике Народног универзитета, Милоја Павловића и Николе Кузјеља.

Почетком 1941. Милоје Павловић организовао је свечану прославу седамдесетогодишњице Учитељске школе. Догађаји који су налазили били су у знаку рата. Осуђио је постписивање Тројног пакта и обратио се народу окупљеном код споменика палим Шумадинцима, 26. марта 1941, а два дана касније се ставио на располагање Министарству војске и морнарице „у циљу одбране своје отаџбине“. Окривљен је власнитавају комунистима, са подстреком старешине пронемачки оријентисаних логтићеваца Марисава Петровића, Павловић је одведен у дугу колону смрти која ће уцелити Крагујевац и Шумадију 21. октобра 1941. године. Остале су памћене потомака уређане његове речи изговарене пре стрељања: „Пуцајте, ја и сада држим чак!“, симболичан животни кредо великана коме су просвета и отаџбина били највреднији идеали.

Dejan OBRADOVIĆ

ДЕСЕТИ ОКРУГЛИ СТО ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ У ПОЧАСТ АКАДЕМИКУ ДЕЈАНУ МЕДАКОВИЋУ

Актуелност Вукових порука

Yоквиру *Вукових саборских дана*, 13. септембра ове године, у Дому Вукове задужбине одржан је Округли сто, десети по реду, на тему *Актуелност Вукових порука*. У раду скупа су учествовали: академик Чедомир Попов, *Вук и духовни простор српског народа*; проф. др Мијана Стефановић, *Доситеј и Вук*; др Голуб Добрашиновић, *Значење Вукове претиске у савременој историји (Културни живот Вуковог дела)*; мр Бранко Златковић, *Историја у Вуковим народним песмама и предању*; др Љиљана Стошић, *Пропагандистичка улога Вукових пословица*; проф. др Љиљана Љуштаниновић-Пешикан, *Вукови записи као основ модерне српске драме 20. века*; др Миодраг Матицки, *Бечки забавник „Даница“ – симболика трајања*; проф. др Ненад Јубинковић, *После два века – где је место Вука Каракића у српској науци и култури*. Слађана Млађен, управница Вукове задужбине, прочитала је уводно излагање почившег академика Дејана Медаковића, *Неминовост победе Вукове реформе и дејствија саопштења Вуков књижевни стил у Црној Гори*, академика Бранислава Остојића који је био спречен да присуствује скупу. Такође, због обавеза, на скупу су изостала и саопштења једног броја планираних учесника (академик Василије Костић, *Фрањо Кухач и Вук Каракић*, академик Динко Давидов, *Вуково описанје намастира*, др Јубинко Раденковић, *Нове методе у приступу усменом народном стваралаштву*, др Душан Иванин, *Утицај Вука на књижевни стил*, проф. др Јован Делић, *Српски фолклор и савремена књижевност*), који су међутим за ту прилику доставили реферате у писаној форми, а који ће заједно са рефератима учесника бити ускоро објављени.

Модератор програма био је др Миодраг Матицки који је скуп отворио и поднео уводно излагање које објављујемо у целини, јер осветљава повод, највећи и резултат јубиларног (десетог) Округлог стола Вукове Задужбине.

Уводно слово

За тему десетог Округлог стола Вукове задужбине определили смо се на предлог академика Дејана Медаковића. Само на први поглед може се то посматрати као реакција на већ ко зна који пут поновљено „преиспитивање“ Вуковог дела на начин који идеално покрива фраза Меше Селимовића „За и против Вука“, а у основи, када је реч о језику и правопису, о азбуци, која се на све начине, често и некоректно, све више потискује из употребе, све се своди на флоскулу „Шта би било да није било“, тј. да није победила Вукова језичка и правописна реформа. Постоји још један, далеко важнији разлог да се озбиљно преиспитају Вукове поруке које имају трајну вредност и које су и данас делатне, продуктивне. Реч је о идеолошком смеру једног дела савремене политике да се не може у Европу, у будућност просперитета и напретка, ако се темељно не раскрсти са традицијом. У том контексту се Вук и његово дело доводе у позицију парадигме, идеално одговарају онима који о фолклору, баштини, традицији, говоре са негативним предзнаком. Дакако, најверније се превиђа чињеница да су и фолклор, и језик, и културна традија јака сила, да се мењају, да је питане какав би Вуков однос, да је жив, био данас према свему што се, у међувремену, додгodo, када је наступила нова ера писмености, дигитализација. Помињу се имена која су „прикраћена“ Вуковом реформом, Лукијан Мушиćки, Јован Хаџић.

Погрешно би било прихватати стил дијалога непримереног обиљности предмета расправе па говорити да су многи књижевници и лингвисти који су стварали на славеносрбском били тек део провиније аустријског царства, да је њихово стваралаштво провинцијално и ефемерно, да праве вредности не могу да потпуни језик који писмо, јер су то само средства изражавања. Нема сврхе истичати да се нико од оних „против Вука“ није по-

трудио да пренесе, на пример, песме добrog песника Лукијана Мушиćког на савремен језик и правопис, већ је то учинио научник који је по свом пуном определењу вуковац, да би показао да Мушиćи ипак није „узалуд певао“.

Нема сврхе истичати да је у *Летопису Матице српске*, за Вукова живота бастиону чувања старог правописа, објављено 180 народних песама и 7.246 пословица на народном језику, да је Хаџић после Вукове смрти издавао часопис *Олегало српско*, читав начињен „против Вука“ и да је то последњи неуспели и промашени покушај да се све из области језика, писма, фолклора (у часопису је објављена обимна студија у наставцима Јоксима Новића Оточанима као ревизија Вуковог сакупљачког рада), врати на старо. Чему потезати грађанина Стерију, највећег песника 19. века, који је једину књигу својих песама *Даворје* објавио још старијим, црквеним писмом, чиме је себе само скрајну неколико деценија из пуне и адекватне рецепције, али који је, као комедиограф, лажу и паралажу славеносрбског језика извргао оштрој сатири.

Можда је сувисло рећи, баш онима који су прошле године у Тришћу, у време дана Вуковог сaborа, одржали округли сто који је иронично словио „Заборављени умови“ иако им је у жижи интересовања било Вуково дело, а циљ да истакну „штету“ које је она нанело српској култури, да се она што је Вук, додуше, преузео, а због чега се слави – „Пиши као што говориш“, не тиче само слова и гласова већ понајвише језика. Да из тога стоји богата протестантска традиција која је и Библију и научна дела, да тада доступна само изабранима, приближила народима, да је у породицу признатих највећа онај који је имао преведену свету књигу на свом језику.

Тешко се и поруке Библије и Вуковог дела могу ваљано тумачити када

ДЕТАЉ СА ДЕСЕТОГ ОКРУГЛОГ СТОЛА У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ

шег народа, дубоко уверен да на највреднијим делима традиције, на живој баштини, настају нова дела, нове вредности којима богатимо сложен и бескрајно шаролик и раскошан мозаик европске и светске баштине и традиције, да само тако има смисла и оправдана укључивати се у породицу европских народа, да смо Европи и свету са-мо тако и такви потребни.

У тешким данима Дејана Медаковића, у јуну 2008, бескрупнозно сам покупио да ми, макар телефоном, изложи тезе свог уводног излагања са овим округлим сто који смо заједнички припремали. Он је, за неки дан, замолио да дође курир да би ми, на време, доставио своје уводно излагање. Оно јесте и последњи његов научни прилог. Кратко је, али има вредност трајне поруке. Медаковић нам у овом тексту готово довијује да је Српска револуција 1804–1815. у први план на српску позорницу извела српски народ, да је зато

тако остваривање јединствености културног простора српског народа без обзира на то где живи и без обзира на политичке и друге границе. У оваквом спада и саопштење академика Бранислава Остојића које се тиче односа Вука према Црној Гори и Црној Гори према Вуку. Академик Василије Крестић позабавио се питањем односно хrvatske науке према Вуку, па ћемо, захваљујући њему, добити и неке нове и до данас нерасветљене податке када је реч о Фрањи Кухачу и његовом односу према Вуку.

Професор Мијана Д. Стефановић прихватила се преважне теме „Доситеј и Вук“. То су две иконе које је српска омладина кроз читав 19. век имала пред очима. Ова два, по многочима стожера континуитета наше културе и књижевности, према дневним потребама и без ваљаних аргумента, често су до-

јући да тај посао и настави, академик Динко Давидов показује како је та Вукова порука, кроз деценије и векове потом надограђивана, да данас имамо изванредне монографије поједињих манастира и скупина манастира које су својеврсне реплике Свете Горе.

Посвећујући безмalo читав радни век Вуку и његовом делу, Голуб Добрашиновић је завршио веома сложен рад на објављивању Вукове преписке. Из издања у издање обим Вукове преписке се повећавао, реч је о хиљадама писама из којих се може ишчитати лепота културног и књижевног живота Вуковог дела. Вукова писма јасно говоре које је своје трајне поруке Вук ширшио по Српству, како се за њих залагao и борio. Да поменем само да се, док је *Даница* излазила, о овом забавнику пише у 279 писама из којих са-најемо да је у оваквом пројекату било директно укључено 69 личности.

Саопштење др Јубинка Раденковића тиче се нових метода у приступу усменом народном стваралаштву, фолклористика данас, али се у њему све време има на уму почетак који дугујемо Вуку, било да је реч о обрађама поједињих појмова, записима усменог стваралаштва, или књизи *Живот и обичаји народа српског*. Свестан да је, у веомајима, ропство, српски народ усменим путем, памћењем, одржавао свест о државности, о томе да јесте историјски народ, Бранко Златковић се позабавио темом „Историја у Вуковим народним песмама и предању“. Љиљана Стошић у саопштењу „Пропагандистичка улога Вукових пословица“ открива значајну улогу епохе про-свећености и у 19. веку, на примеру једног од кључних књижевних жанрова просветитељства, какве су, на пример, пословици, басне, поучне приче. Она има на уму и библијске пословице које су веомајима опстојавале у народу и биле понародњаване, као и књигу пословица Јована Мушкатировића из 1787. године.

Важне теме прихватио се професор Душан Иванин: „Утицај Вука на књижевни стил“. Било је време да се покаже колики је Вук допринос утврђивању књижевног стила и језика не само у епохи реализма, већ и у нашим временима, када смо добили вредна дела светског значаја на језику који је настao на темељима Вукове језичке и правописне реформе, који је, свакако, захваљујући изванредним писцима, бogaћen и неспутано развијан што индиректно потврђује вредност Вукове реформе. Сигуран сам да би неки добри прозни писци, који, данас, руже и куде Вуку, да је остао славеносрбски језик у оптицију, били на самим маргинама српске литературе. У оваквом спадају и саопштење професора Јована Делића „Српски фолклор и савремена књижевност“, као и професорке Јильдане Љуштаниновић-Пешикан „Вукови записи као основ модерне српске драме 20. века“.

Професору Ненаду Јубинковићу запала је част да, на крају, заокружи наш округли сто саопштењем „После два века – где је место Вука Каракића у српској науци и култури“.

(Уводно излагање
др Миодрага Матицког)

Зоран КОЛУНЦИЈА

Вук бележио оно што је тај народ пе-вао и приповедао, да је зато описивао његов живот и обичаје, да су зато преведени Нови и Стари завет на народни језик, да је зато покренуо и издавао забавник *Даницу*, пар екселанс књигу за народ, да се зато залагао за афирмацију народног језика, да је зато начинио једноставно писмо примерено духу на-рода и времену које је са обновом срп-ског државе наступило, да је победа Ву-ке реформе била неминовна.

Већ смо огледали на злоупотребе Вукове поруке „Срби сви и свуда“. Последње деценије 20. века она је злоупотребљена у политичке и ратне (пропагандне) сврхе, на пример у Хрватској и међу неким нашим интелектуалцима који се на несрћан начин баве политиком, тако што је тумачена као порука која у себи садржи идеју територијалног обједињавања Срба. Зато смо захвалили академику Чедомиру Попову што се прихватио теме „Вук и духовни простор српског народа“. Не треба ни помињати колико је ова тема актуелна данас, када Србија почиње из почетка, после многих искушења, срећа и несрћа које јој је донело југословенство, када у свему, посебно у култури, мора одредити дугорочан правац када је у пис-

це унапред иде са циљем негативног закључивања или са намером злоупотребе. На Библији се заклиња и Лу-бурић. Ко све није своју немоћ и скромно знање покрива флошкулама да треба ићи Вуковим путем, да је неизбрисив Вуков траг. О томе најбоље говоре злоупотребе Вуковог дела у време и у деценијама после револуције, када је Вук постао парадигма понародњавања и демократизације културе, или, данас у Црној Гори, када се флошкулом „Пиши као што говориш“, тобож вуковском, покрива читаво правописно и језичко замеша-тельство са циљем утврђивања и нормирања црногорског језика.

Академик Дејан Медаковић, добар познавалац културне прошlosti нашег народа, културног простора његовог кроз ве-кове, расутог и раздробљеног међу многим царствима, можда једини који је српску културу сагледавао према њеним средиштима, како су се рабала, исцјавала и гасила са током векова, по кружници загравица сваки час уздрманог сеобама и егзодусима, по кон-центричним, све ширим круговима ра-сејања – читавог века борио се за идеју палимпсестног развоја културе на-

Приредио Славко ВЕЈИНОВИЋ

Субота, 21. јун 2008.

У порти манастира Љубостиња, задужбине кнегиње Милиће, завршена је петодневна традиционална културна манифестација *Дани Јефимије*, током које су своје стваралаштво представили бројни књижевници. Овогодишњу награду *Јефимијин вез* добила је књижевница Радмила Лазић за поетску књигу *In vivo*.

Уторак, 24. јун

Књижевна награда *Исидора Секулић* за 2007. годину свечано је уручена у Скупштини града Београда Мирјани Бјелогрлић-Николов, за књигу *Приче за досадно поподне*, коју је објавила Издавачка кућа *Филип Вишић*. Награду је добитници уручила Вида Огњеновић, председница Фонда *Исидора Секулић*.

Среда, 25. јун

Задужбина *Доситеј Обрадовић* уручила је награде ученицима средњих школа, који су учествовали на конкурсу посвећеном *Доситеју Обрадовићу*, под називом *Идућ учи, у векове гледа*.

Среда, 25. јун

Спомен плоча, посвећена нашем познатом сликару Урошу Предићу (1857–1953), свечано је откријена у Светогорској улици у Београду, на месту где је овај уметник живео и стварао.

Понедељак, 30. јун

У Свечаној сали Дома Вукове задужбине издавачка кућа *Прометеј* представила је треће измеђено и допуњено издање *Великог речника страних речи и израза*. О књизи су говорили аутори: академик Иван Клајн и др Милан Шипка, Зоран Колунџија, директор ИК *Прометеј*, и Јован Ђирилов, театролог.

Уторак, 1. јул

Преминуо академик Дејан Медаковић, председник Скупштине Вукове задужбине. За председника Скупштине Дејан Медаковић изабран је 1991. године.

Уторак, 1. јул

У Задужбини *Доситеј Обрадовић* одржан састанак Асоцијације задужбина, фондација и фондова Србије, на коме је размотрен Преднацрт Закона о задужбинама и фондацијама.

Уторак, 1. јул

У Балатону у Мађарској отворена Летња школа *Вук Карацић*, у којој су боравили ученици из Мађарске, Румуније, Хрватске, Македоније и других земаља. Више летњих школа организовано је и у Србији: Летња школа националне историје за децу средњошколског узраса из дистаспе у Ваљеву *Србија кроз векове* (28. јун 2008); *Летња школа „Свети Сава“ – Азања* (13. јул 2008); „*Моба 2008*“, манастир *Светог Николе* у Соко-граду (19. јул 2008); *Београдска Летња школа, Свештана сала Скупштине града* (10. јул 2008); *Летња школа српског језика, обичаја и културе Сремски Карловци 2008* (10. август 2008); Школа пријатељства *Наша Србија*, планина Тара, (јул-август 2008); Креативна радионица *Моја Србија*, Сува планина, Ниш (јун-август).

Четвртак, 3. јул

На Трибини Вукове задужбине, у Свечаној сали Дома Вукове задужбине, приказана је књига мр. Јованке Божић *Ваљево које волим*. О књизи су

говорили: проф. др Слободан Ж. Марковић, Мишо Јевтић, др Миодраг Матицки и ауторка.

Петак, 4. јул

Одржана Четврта (95) седница Управног одбора Вукове задужбине. Одата пошта преминулом академику Дејану Медаковићу, председнику Скупштине Вукове задужбине. Управни одбор размотро активности у вези са остваривањем програма Задужбине и донео више одлука из своje надлежности.

Субота, 5. јул

У Дому културе Доњи Милановац представљена је књига Велимира Шешума *Ловачко друштво Доњи Милановац 1899–2008*, у издању Органка Вукове задужбине, Музеја Војводине и Ловачког савеза Србије.

Четвртак, 10. јул

У стотом, јубиларном *Колу Српске књижевне задруге* објављена је студија академика Чедомира Поповића, историчара и председника Матице српске, *Источно питање и српска револуција 1804–1918*. Студија садржи пет тематских целина: *Опши поглед на Источно питање, Источно питање у 18. веку, Источно питање и национална револуција балканских народа у 19. веку, Велика источна криза 1875–1878, Источно питање и Српска револуција у епохи империјализма*.

Четвртак, 10. јул

Фанфарама Миховила Логара и одломцима Вишњићеве поеме *Почетак буње на дахије*, у интерпретацији драмског уметника Небојша Дугалића, у Аранђеловцу је свечано отворена традиционална 43. Смотра уметности *Мермер и звуци*.

Недеља, 20. јул

У излетишту Савинац, недалеко од Горњег Милановца, обележено је 180 година од рођења Вукове кћерке Мине Каракић (1828–1894), сликарке, песникиње и преводиоца. Тим поводом, отворене су две изложбе: учесника Ликовне колоније *Мина Каракић* и академског сликара Илије Драшовића.

Понедељак, 11. август

Издавачка кућа *Прометеј* установила је награду *Дејан Медаковић* за најбољи мемоарски спис, објављен у књизи или периодици, од 1. јануара до 31. децембра текуће године, на српском језику, било у Републици Србији или ван ње. Награда ће бити уручена први пут 9. јануара 2009. године, за време *Дана Прометеја* у Новом Саду. Изабран је и жири, чији мандат траје три године, у сastаву: Радован Поповић, Драшко Ребјеп (председник) и Јован Ђирилов.

Четвртак, 14. август

Наступом песника и музичких уметника у градском Дому културе, свечано је отворене 15. *Рашке духовне свечаности*, које су трајале до 19. августа. Том приликом отворена је и изложба радова сликара који су учествовали на овогодишњој колонији *Јелена Анжујска* у манастиру Градац, од 22. до 30. јула.

Уторак, 19. август

Традиционални *Дани српскога духовног Преображења* одржани су од 19. до 28. августа у цркви Светог деспота Стефана у Деспотовцу и манастиру Манасији. Организован је и научни

скуп под називом *Свети деспот Стефан у историји, књижевности и уметности*.

Петак, 5. септембар

У Тршићу отворен 74. Вуков сабор, најтрадиционалнија културна манифестација у нас. Овогодишњи сабор одржан је у знаку обележавања 75 година од подизања Вукове спомен-куће и обележавања првог сaborа у Тршићу 1933. године. Током сaborовања изведено је десетак програма, од којих су се посебно истакли представља-

вић (председник), др Саво Скоко и проф. др Ђорђе О. Пиљевић једногласно је донео одлуку да се награда за науку *Владимир Ђоровић* за 2008. годину додељи академику Чедомиру Попову за дело *Велика Србија, стварност и мит*, објављено 2008. године у Сремским Карловцима и Новом Саду.

Петак, 12. септембар

У Неготину, у Мокрањчевој родној кући свечано отворени *Мокрањчеви дани*. Беседио је

ПРЕДСТАВЉАЊЕ КЊИГЕ „ВАЉЕВО КОЈЕ ВОЛИМ“ У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ

ње монографије *Вук, задња пошта Тршић – 75 година Вукових сабора*, аутора Феликса Пашића, отварање Музеја Вукових сабора у Тршићу и трдневна међународна научна конференција *Сломен места, историја, сећања*. Беседник на Сабору био је књижевник Радован Бељи Марковић, а завршну представу *Вуков школски час* извели су студенти Факултета драмских уметности у Београду.

Петак, 5. септембар

У најстаријој српској гимназији у Сремским Карловцима свечано је отворено 37. *Бранково коло* – традиционална и највећа песничка манифестација у нашој земљи, посвећена Бранку Радичевићу. Овогодишњи добитник награде *Бранко Радичевић* је грчки песник Насос Вајена, а признање *Печат вароши сремскокарловачке* урочено је Матији Бећковићу и Благоју Баковићу. Лауреати награде *Стражилово* су Весна Егерић и Иван Гађански.

Понедељак, 8. септембар

Вукову задужбину посетили су учесници овогодишњег Међународног семинара слависта. Миодраг Матицки упознао је госте са Вуковом задужбином и њеним активностима, а било је речи и о Дому Вукове задужбине.

Уторак, 9. септембар

Жири у сastаву: академик Драгољуб Живојино-

ијан Тасовац, пијаниста и директор Београдске филхармоније. Програм ове значајне манифестације трајао је до 16. септембра 2008.

Петак, 12. септембар

У Свечаној сали Дома Вукове задужбине одржана конференција за новинаре. Било је речи о остваривању програма Задужбине: *Округли стручни састанак о актуелности Вукових порука, Даница за 2009, Задужбина (84)*, Зборник *Слојеви културе Баната, Трибина Вукове задужбине, Истраživački projekat - Дијалектолошка истраживања и Конкурс за награде Вукове задужбине за 2008.*

Субота, 13. септембар

У Центру Сава одржана свечана академија по повод обележавања 200 година Универзитета у Београду и високог образовања у Србији. Истим поводом, у Холу Капетан-Мишион здања, 17. септембра 2008. године отворена је изложба *Два века велике школе*, ауторке Гордане Гордић.

Субота, 13. септембар

Задужбина *Доситеј Обрадовић* представила је у Сава центру *Сабрана дела Доситеја Обрадовића*. О књигама су говорили: Радомир Путник, председник Управног одбора Задужбине, проф. др Мирјана Стефановић, проф. др Душан Ивановић, Добрило М. Николић, ликовни уредник и Мирјана Драгаш, управница Задужбине. С. В.

ВЕЛИКИ ДОБРОТВОРИ АГНИЈА И МИХАИЛО СРЕЋКОВИЋ

Вредна задужбина у срцу Београда

Михаило Срећковић, ќенерал, и његова супруга Агнија, уз велику штедњу, стечено непокретно имање у Таковској улици бр. 12 и 14 у Београду завештили су Задужбинском одељењу Министарства просвете, уз захтев да се оснује „Задужбина Агније и Михаила Срећковића, ќенерала из Београда“. Задужбина је била активна до 1955. године, а данас ову зграду користи Скупштина Палилула

Сеју велиkim српским доброворима и задужбинама из војних редова, по пут Николе Чупића, Ђорђа – Ђоке Влајковића, краља Александра Првог Карађорђевића, па и архимандрита Нифиџија Дучића, посебно место заузимају ќенерал Михаило Срећковић и његова супруга Агнија. Михаило Срећковић, ќенерал, истакнути добровор српске војске и просвете, рођен је 1. октобра 1843. године у Крагујевцу. Након завршене гимназије уписао се 1861. године у Артиљеријску школу. После завршеног школовања, уследила је очекивана и успешна војничка каријера. Године 1866. добио је чин поручника, 1876. чин капетана, унапређен је 1888. за пуковника, а већ је 1894. постављен за ќенерала. Као млади официр, учину потпоручника, провео је годину дана (1873–1874) у Пру-

ЗГРАДА ЗАДУЖБИНЕ У ТАКОВСКОЈ УЛИЦИ У БЕОГРАДУ

је у аманет да одржава њихову супружинску гробницу и да им дају помен, као и да награђују, откупљују и поклањају заслужни кориснике књиге.

Остварујући ту одредбу тестамента, из

ПОДУХВАТИ

Сабрана дела Доситеја Обрадовића у шест књига поводом 200 година од његовој доласка у Србију, 1807–2007, Задужбина „Доситеј Обрадовић“, Београд, 2007–2008.

Кад је у Вршцу, 17. септембра 2004. године, основана Задужбина „Доситеј Обрадовић“, коју је утемељио „Хемофарм“, и уз учешће Матице српске, Фондације „Хемофарм“, Института за књижевност и уметност и Културно-просветне заједнице Србије, почело је да се размишља о неколико важних и неопходних послова којима би се актуелизовала свеукупно стваралаштво и значај једног од утемељивача нове српске књижевности. Једна од идеја састојала се у томе да се издају сабрана дела Доситеја Обрадовића, поготову да се она појаве у години – 2007, коју је Влада Републике Србије прогласила за „Годину Доситеја“, којом се обележава два века Доситејевог доласка у Србију, оног писца који је, поред Карађорђа, „првог ослободитеља и владара васкрсле нове Србије, имао да буде њен први духовни градитељ и културни организатор“ (Т. Манојловић). То је био стваралачког типа „Одисеја науке“ који је српску културу вратио у духовну заједницу европских народа, који се одрекао тршићанске удобности и кренуо путем родне колевке, и то у поодмаклим годинама којима би пре приликом мир него устремтност пробуђене нације у тад, за живот, још неудобном Београду.

Разлоги за овакво издање које је сад пред читаоцем су вишеструки, чак и кај би се могло, с правом, рећи да дело Доситеја Обрадовића није непознато читалачкој публици. Популарно још за пишчева живота, доживело је бројна, не баш увек научно коректна, издања, не само током двадесетог и овог столећа (1870, 1902, 1911, 1932, 1953). Најпознатија и најпотпунија, међу свима њима, јесу Сабрана дела у три тома, које

је 1961. године издала београдска „Просвета“ у едицији „Српски писци“ (приређивачи Буро Гавела, Јелена Шалић, Борivoје Маринковић). Данас се, изгледа, ипак чинило оправданим да се шестотомно издање Сабраних дела донесе с новим резултатима истраживања великане српске књижевности, не само просветитељског века већ и целокупне српске културе. Још је, уосталом, Живко Поповић, приређивач тротомног издања *Живота и пријеључења* за прво коло Српске књижевне задруге, 1892. године, уочио недоследности у издању опуса нашеог писца. Такве непрецизности остајају су и у каснијим публиковањима, а видне су у читању поједињих слова, у испуштању или, чак, додању поједињих речи; честе су биле и замене поједињачих Доситејевих појмова савременијим изразима, што је, свакако, реметило стил који је наш писац неговао. Сви ови разлози мада би их се још могло навести, постају оправдане за ново читање и објављивање сабраних дела Доситеја Обрадовића.

Замишљена у шест томова, дела овог српског писца обухватају све текстове за које је несумњиво утврђено да су Доситејеви; укључује, међутим и неке радове који се, с великим вероватношћом, њему приписују. Редом по књигама, овако су представљена Доситејева дела: 1. том – *Писмо Харалампију, Живот и пријеључења* (први и други део), прир. Мирјана Д. Стефановић; 2. том – *Басне; Истини и прелости; Пут у један дан*, прир. Миодраг Матици; 3. том – *Совети здравај разуму, Слово гостодина Јоакима Цоликофера; Ептика*, прир. Душан Иванић; 4. том – *Собраније разних нарачуочителних вештија* и други део *Собранија под насловом Мезима*, прир. М. Д. Стефановић; 5. том – *Списи из Далмације* (међу којима је донесено прво Доситејево дело, према рукопису: *Буквица*); разни записи, прир. М. Д. Стефановић; 6. том – *Песме; Писма, Литература о Доситеју* (урадила Драгослава Јевремовић), чланак о обнови Доситејеве родне куће у Чакову (Мирјана Драгаш), прир. М. Д. Стефановић. Свако дело садржи коментаре, с новом литературом о одговарајућој теми. Из свега се данас још боље види којико је Доситеј био велики писац, пре

ПРИКАЗ САБРАНИХ ДЕЛА ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА

свега, врстан стилист, а, чак, и колико су се каснији писци ослањали на многе од његових идеја, на пример, Иво Ђипико и Меша Селимовић.

Ликовно решење за све књиге, као и уметничко обликовање корице и заштитних омота урадио је Добрило М. Николић. У таквом обликовању са ликом Доситејевим, у давно реализованој изведби вајара Валдеца, показује се живи Доситеј, што и јесте била намера ових сабраних дела, онај писац који са задње корице полако корача ка предњој и на тај начин поново отвара пут својој актуелности у данашњем веку. И ово мајсторско умеће господина Николића показује суштину савремености Доситеја и оправданост издања његових сабраних дела.

Ова сабрана дела коначно разрешавају и проблем читања Доситејевог језика, поготову што је он стваран у време кад правописни проблеми српског језика још нису били решени, што је, наравно, представљало отежавајућу околност за многе приређиваче. Уосталом, у XVIII столећу сваки од писаца, ма како се изјашњавао да пише народним језиком, писао га је различито. Чак и кај се недвосмислено констатује да је

руском словенском био „књижевни језик Срба око године 1750“ (П. Ивић), ипак се стварна ситуација састојала у употреби више типова књижевног језика код Срба у овом периоду. Доситеј Обрадовић, међутим, јасно се определио за народни као књижевни језик, мада примере такве употребе српска књижевност има још с почетка столећа, на пример, у путопису Јеротеја Рачанина (1727) и у беседама шајкашима Гаврила Стефановића Венцловића. Присуство тог, народног језика у делима поједињих писаца просветитељског века јесте „наставак вековне употребе овог језика“ (А. Младеновић).

Вест о том језику у књижевности, дакле, не би требало везивати искључиво за појаву Доситеја Обрадовића, мада му је јасан ток одредио управо наш великан; стога је потпуно неразумљиво, и данас, нажалост, често, а погрешно, уверење о том како је Доситеј у Европи изгубио везу са својим језиком. Већ је, наиме, Захарија Орфелин у предговору *Славеносерпском магазину* (1768) говорио о потреби да, попут осталих европских књижевности, и у српској књижевности народни језик постане – књижевни. Наш писац то свакако заслужује.

Да Мирјана Д. СТЕФАНОВИЋ

УЗ ТЕЛЕВИЗИЈСКУ СЕРИЈУ „ЗАБОРАВЉЕНИ УМОВИ СРБИЈЕ“

Божидар Кнежевић

Зaborav, kao onipošloška kapijetorijska u srpskom narodu, ima posebno mesto u kollektivnoj svetosti. Тако су се незаслуженом забораву преграде много значајне личности. Како би се однелишили тим великим људима, нажалост се скрајнују из основних поштова националног памћења, не-колицина људи упустила се у неизвестан пројекат телевизијске серије под насловом „Заборављени умови Србије“. Захваљујући Николију Миркову, ижејном творцу серије, стручној помоћи построји акађемику Никиса Стапчевића и редитељском видију Петра Станојловића, пре две године описано је да на овој телевизијској епизоди о људима чији живот и дело нису претходно били предмет посебног интересовања наших медија. Уз неизвесност, бројне проблеме, отраничен буџет и мукотрпео, обимно и исцрпујуће истраживање, до сада је снимљено и емитовано седам епизода. Подстакнут вредним пројектом РТС-а, листа Задужбина ће из броја у број објављивати сажете прилоге о јунакима серијала, а који почињемо портретом Божидара Кнежевића (1862–1905).

Тешки живот Божидара – Боже Кнежевића, унука знаменитог кнеза Ива од Семберије, отпочео је 7. марта 1862. године на Убу. Гимназију и Велику школу, историјско-филозофски одсек, учио је и завршио 1884. у Београду. Све до долaska у престоницу, професор Кнежевић држао је часове по унутрашњости земље, проводио време усамљеног интелектуалца, несхваћеног у провинцијалном друштву. Упркос томе, марљив за књигом и науком, успео је да савлада енглески језик, па чак и да се успешни бави превођењем, да прочита мноштво значајне литературе која га је потом определила филозофији и циљу да и сам постане писац.

За брачни пар Марију и Божу Кнежевића проблеми се нису огледали у мењању домаћа, школа и средина, већ их је пратила велика трагедија. Деца су им умирали још као сасвим мала, те су Божидар и Марија од једанаесторо изгубили седморе деце за његовог живота. Само двоје потомака је доживело позије године, додуше без наследника.

Живот у оскудици, препун трагичних тренутака, Кнежевићу се мало изменио када је готово случајно постao једногодишњи директор Чачанске гимназије 1893. године. После осамнаест година неизвесног живота у унутрашњости, породица Кнежевић се досељава у Београд. Тај долазак је много зна-

БОЖИДАР
КНЕЖЕВИЋ

чио Божидару, јер се може рећи да је његов велики животни циљ био да постане професор београдске гимназије. Београд је Кнежевића довео у додир са ондашњом српском интелектуалном и уметничком елитом – Јанком Веселиновићем, Стеваном Сремцем, Симом Матавуљем, Радојем Домановићем и Браниславом Нушићем, а са Јашом Продановићем се дружио још од Чачка. Кнежевић је био уважен у тим круговима, а Нушића је, како истичу поједини извори, мотивисао да напише комад *Кнез Иво о Семберији*.

У тај варљиви смрађ, у време када му се сан о службовању у великом граду остварио, хронична болест плућа се погоршава и професор Божидар Кнежевић 3. марта по новом календару 1905. године умире у 43. години.

Први српски филозоф 20. века остварио је опсежно и значајно дело. Његови *Принципи историје* састављају се од две књиге: *Preg u istoriji* (1898) и *Prorocija u istoriji* (1901). Ово дело јесте први и једини покушај изградње филозофије историје у нас. Далеко популарнији и рас прострањенији је *Misli* који у најсажетијем виду пружају основне идеје претходног главног списка, али у којима постоје и рефлексије аутобиографског карактера. Саставио је још и обимну студију *Процес историје човечанства и њен однос према другим наукама* (1903) и тајновиту књигу *Историјски догађај*. Преводио је са енглеског језика студије о филозофији историје, а посебно се издавају Беклова студија *Историја цивилизације у Енглеској*, Маколејев *Počeg o Bekonu* и Карлајловићево дело *O herojima*.

Кнежевић није никада кроочио ни у једну инострану библиотеку, није чак ни прешао реку до Земуна, тада у другој држави, али је зато готово опсесивно читao историографску и филозофску литературу на енглеском језику, коју је некада тешком муком проналазио у Београду, а каткад и успевао да је поштом позајми из европских библиотека. Стога га, свакако обавештеног, француски филозофски кругови у својим ондашњим часописима сматрају највећим српским филозофом и сврставају га међу најважније у овом балканском делу Европе. С друге стране, домаћи уџбеници, енциклопедије и лексикони Кнежевића ретко помињу. Како у своје време, тако је његово дело и данас скрајнуто и захтева меродавну оцену и заслужено место. Он је припадао, без формалне повезаности, готово интуитивно, раним магистральным правцима светске друштвене мисли. У намери да освежи сећање на личност и дело Божидара Кнежевића РТС је, осим реализације поменуте епизоде серије, такође и објавио поновљено издање Кнежевићеве књиге *Принципи историје*.

Петар СТАНОЈЛОВИЋ

ПЕДАГОШКИ ПОДВИГ

С љубављу се
најпосебније ствара

Јованка Божић, „Ваљево које волим, Истраживање о улицама траја“, Међуопштински историјски архив Ваљево, Ваљево, 2008, 317 стр.

Узузетно вредна и значајна књига *Ваљево које волим*, у издању Међуопштинског историјског архива Ваљева, недавно је изашла из штампе. Књига коју потpisuje ауторка mr. Јованка Божић, професор социологије ваљевске Гимназије, садржи истраживачке и стручно-искусствене прилоге о свеобухватном животу града Ваљева. И само набрајање насловиа поглавља књиге (*Пролој, Социолошко оређење траја, Град Ваљево – опис је карактеристике, Стварање урбаног језира Ваљева, Стапајс траја, Истисавање цивилизацијског кода, Архитектоника о Ваљеву, Метаполошки оквир истраживања, Моја улица и Епилог*) осликава сву ширину и озбиљност приступа теми у чијем се средишту, како се у самом наслову истиче, осећање љубави које најснажније мотивиса посвећено доживљавање и истраживање завичаја.

Књига се одликује генерацијском свеобухватношћу, али је посебна пажња посвећена остваривању васпитно-образовних циљева и сарадњи са млађим нараштајима. Ова посебно необична монографија је уједно представља и изванредан педагошки подухват професорке Јованке Божић. Ауторка је у истраживачких посао најбољи начин укључила ученике ваљевске Гимназије који на најнепосреднији начин откривају, истражују и сведоче о граду у коме живе. Божићева је у пројекту, под истомименим називом као и књига, окупила 190 ученика. Они су себи својствено представили 107 од укупно 472 ваљевске улице. Истраживање је обављено у периоду од 27. 9. 2007. до 20. 1. 2008. године. С обзиром на то да су укупни резултати истраживања веома исхрани и обимни, од положаја града на планети према географској дужини и ширини, па до бележњака најлокалнијих детаља, попут конкретних оштећења ваљевских тротоара и шеталишта, књиг

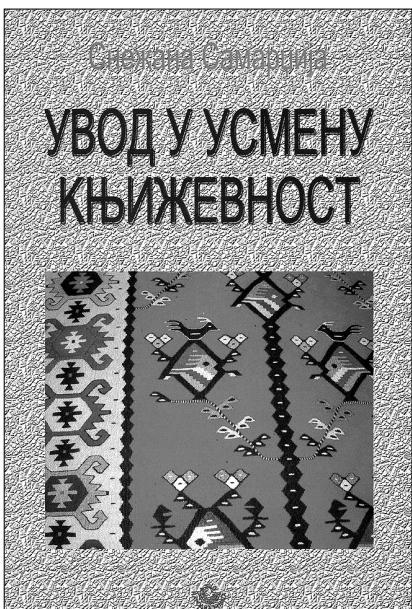
ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВУ НАРОДНЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Савремени приступ тумачењу усменог стваралаштва

Снежана Самарџија, „Увод у усмену књижевност“, Народна књига, Алфа, Београд, 2007, 280 стр.

Kњига Снежане Самарџије „Увод у усмену књижевност“ осмишљена је као уџбеник за наставу народне књижевности. Како је у једној од напомена и назначено, ова студија је насталаја током предавања из ове области на Филолошком факултету у Београду, где ауторка већ годинама успешно предаје. Увод у усмену књижевност представља обухватни увид у материју и у складу са принципима проучавања стиче статус и значај оних дела без којих је до сада било немогуће научно тумачити нашу народну књижевност (убеженици и појмовници Вида Латковића, Радмила Пешић и Наде Милошевић-Борђевић).

Самарџија на савремен начин сагледава проблеме у вези са усменом књижевношћу, бавећи се терминологијом и дефинисањем кључних појмова и процеса, као и особеностима стварања усмених творевина, имајући при том у виду целокупни контекст и све битне елементе (стваралац, дело, публика). У том циљу, она указује на специфичне односе између ствараоца и аудиторије-

НАСЛОВНА СТРАНА КЊИГЕ
СНЕЖАНЕ САМАРЂИЈЕ

ма (колектива), као и на релације које упуњују на усмени облик („текст“) и остала вантекстуалне чинионце. У процесу стварања кључни су појмови *варијантности* (у најширем смислу свако извођење пред публиком које се обликује у нови „текст“), као и *формулацијности*, схваћене као основне динамичке и стваралачке компоненте усмене књижевности, која се уочава кроз више нивоа стилизације (од основних је-

диница и изражajних средстава, сложенијих структура, до садржинских облика и жанровских система).

Посебан значај придаје се родовима и врстама усмене књижевности, класификацијама и поетичким особеностима лирике, епске поезије и усмене прозе, ныховим структурним обележјима (елементима композиционе целине и устројства), као и изражajним облицима (стилским средствима или фигурама), специфичним за усмену књижевност (јасни и бројни примери епитета, компарација, паралелизама, словенске антитезе, метафоре и метонимије, различитих врста понављања, каталога као особене фигуре у фолклорном фонду, анахронизама, тумачења симболике бројева итд.).

На крају књиге дата је врло упутна и обимна литература из области књижевне теорије и историје, антропологије и етнологије, фолклористике, као и наводи бројних извора и збирки. Функционалним се чини и Подсетник који је осмишљен као појмовник или сажетак свих тема које су обраћене.

Студија Снежане Самарџије не представља само уводник, као је у наслову назначено, већ посве озбиљан и успешан покушај да се протумачи поетика усмене књижевности (посматрана у корелацији са писаним или уметничком књижевношћу), у свим њеним значајним аспектима, а у контексту методолошких савремених и комплексног поступка поимања, постајући неприкосновен и незабораван основ за свако будуће проучавање и тумачење усмене традицијске културе.

Mr Иван ЗЛАТКОВИЋ

РЕГИОНАЛНИ ТЕРЕНСКИ ЗАПИСИ

Нова збирка приповедног фолклора

Драјољуб Златковић, „Приповетке и претања из пиротског краја“ I-II, Институт за књижевност и уметност – Дом културе Пирот, Београд – Пирот, 2007.

Zавод за књижевност и уметност из Београда, у сарадњи са пиротским Домом културе, објавио је још једну у низу (до сада најбомнију) збирку приповедног фолклора из пиротског краја вредног сакупљача Драгољуба Златковића. Ово друготомно издање доноси грађу која би се могла одредити као приповедни фолклор у „класичном смислу“ (приче о животијама, бајке, новеле, легенде, аnekdotе, демонолошка, етиолошка, етимолошка и културно-историјска предања и сл.), али и усмене наративе који до сада (барем када је о српској фолклористици реч) нису били предмет систематичног истраживања и анализе – биографске приче, личне и породичне историје, историје села, приповедања о чувеним хајдуцима, шаљивијама, довијтијивим људима и сл.

Осим истражности у раду (Златковић у овој књизи доноси примере које је на терену бележио у распону од четрдесет година), систематичности (примери су распоређени следећи ААТ систем класификације у основи, те према варијантама, односно, када је о наративима који овом систему не подлежу реч, према тематско-мотивским карактеристикама), аутор-приређивач заслужује посебне похвале када је о начину бележења и транскрипцији реч, будући да се никада не одлучује на „прочишћавање“ текста, односно накнадну сти-

лизацију записа, пренетих махом са магнетофонских трака. Овакав систем приређивања грађе укљапа се у захтеве модерне фолклористике која, уместо класичног захтева за доминантног естетског у проучавању тзв. усмене књижевности, инсистира на аутентичном усменом тексту (колико је, с обзиром на преношење у писани медиј, могуће) и оријентише се према антрополошким проблемима.

Будући да уз сваки запис постоје прецизни подаци о времену и месту бележења, односно приповедачима (уокулико, према етичким проценама сакупљача и приређивача, откривање идентитета не би било у колизији са интересима информатора, нарочито када се ради о наративима са великом дозом приватности или индискретних садржаја), грађа нуди могућност за сагледавање разлике у репертоару, односно у обликовању варијаната у зависности од конкретног приповедача, или контекстуалних оквира приповедне ситуације.

Засебно издвојена фразеологија нуди могућност за проучавање метанаративних елемената приповедања. Речник мање познатих речи и израза значајан је као део неопходног пољног апарате, али је драгоцен и као лексиколошка грађа.

Књига „Приповетке и претања из пиротског краја“ значајна је допуна већ постојећег пиротског корпуса, одавно незаборавног за свако озбиљно фолклористичко истраживање теме и мотива, односно фолклора на синхроном нивоу. Битна иновацију представља наративи који се обично не сврставају у збирке фолклорне грађе „класичног концепта“, а који пружају одличну основу за истраживање (ауто)биографског приповедања, усмене историје, приповедања о свакодневици.

Mr Смиљана ЂОРЂЕВИЋ

ПРЕСЕК САВРЕМЕНЕ
СРПСКЕ ФОЛКЛОРИСТИКЕ

Тематско- методолошки разноврсна књига

„Српско усмено стваралаштво: зборник радова“, уредили: Ненад Љубинковић и Снежана Самарџија, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2008, 467 стр.

Zборник радова Српско усмено стваралаштво окупљајући седамнаест аутора који се баве изучавањем различитих сегмената традиционалне културе и може се сматрати својеврсним пресеком српске фолклористике, односно српске науке о усменој књижевности у актуелном тренутку.

Зборник се отвара текстом Наде Милошевић-Ђорђевић – „Живот и обичаји и српска народна лирика (Календрске обредне песме)“ – за којим следе радови Ненада Јубинковића („Ерланенски рукопис старијих српскохрватских народних песама и лајчишке „Пјеваница Симе Милутиновића“), Александра Ломе („Свјатогор и Марко Светогор“, „Зоје Каравановић („Марко Краљевић и Мина ог Костијура“ – заборављена прича о брачној и јуначкој иницијацији), Мирјане Детељић („Формулативност и усмена епска формула: атрибути бело и јуначко у српској десетерачкој епци“), Бошко Сувајића („Од традиције до усменог текста: иницијалне формуле у песмама о хадумима и ускосима“), Љиљане Пешакан-Љупштановић („Песма о изузетном јунаку и драма о жени с тајном: Бановић Стражанић Старца Милије и драма Борислава Михајловића Михиза“), Валентине Питулић („Култ јунака у кругу варијанте“).

Радови садржани у зборнику Српско усмено стваралаштво указују на велику и драгоцену дисперзијност савремене српске фолклористике. Аутори су својим прилогима покрили поља лирске, љирско-епске, новелистичке и епске поезије, бајке, предања, аnekdotе, бајалице, приступајући грађи с методолошким различитих позиција: од бављења неким општијим теоријским

поставкама и компаративним анализама усмених, односно усмених и писаних текстова, преко трагања за најстаријим културним слојевима и понорним типолошким аналогијама, пропитивања формуле и формалног аспекта текстова, праћења ресемантизације традиционалне и „општепознате приче“ у савременом контексту, новог морфолошког приступа усменој епци, разветљавања мање познатих сегмената косовског предања, бављења неким важним темама, као и композиционим, стилским и жанровским особеностима усмених текстова, до модерних приступа савременим теренским записима. Овај широки дијапазон тема и интересовања гради препрезентативну слику о актуелном стању српске фолклористике. Методолошки, тематски и проблемски различито усмерени радови овог зборника показују, међутим, доста велику уједначеност када је реч о квалитету – они се углавном држе високог стандарда, с тим што повремено досежу и изузетне дomete. Ослеђање на савремену технику довело је, додуше, до неких, угледном графичким пропуста, што компетентном и добронамерном читаоцу не може покврати слику о овом пажње вредном зборнику.

Mr Лидија ЂЕЛИЋ

УЗ ЈУБИЛЕЈ ВЕЛИКЕ УСТАНИЧКЕ ШКОЛЕ

Вредновање традиције

„1804“, Часопис Задужбинске друштвава „Први српски устанак“ Орашац, јул 2008, бр. 7, Аранђеловац

Оквиру успешне издавачке делатности Задужбинског друштва „Први српски устанак“, подразумевајући различите публикације, објављен је и седми број већ гласовитог часописа 1804, који се појавио у јулу ове године. Области којима се овај часопис превасходно бави су традиција, култура, образовање, туризам, екологија.

И у овом броју доноси се План и програм рада Друштва, као и други протоколарни документи (Повеља, нпр.), након чега следе предања о Кађорђу и његовим устаницима, о чему пише Владета Коларевић. Такође, у часопису је прештампано (Време, Београд 1922) и занимљиво предање о Кађорђевом рођењу и његовој санџачкој постојбини које је Никола Јега записао на Косову између 1904. и 1906. године. Устаничке и јуначке биографије бранилаца Лознице подринског краја исписује Ненад Јубинковић. О уређењу гласничке мреже у време Првог устанка пише Милорад Јовановић. Судбину Вождова споменика и обележја у Београду тумачи академик Дејан Медаковић, чији је текст, као и песма Топола, између осталих, објављен и у знак сећања на овог недавно преминулог и изузетно значајног српског културног посленика. Занимљив је и прилог Биљане Црвенковић о фотографији краља Петра I Кађорђевића, који се чува у Народној библиотеци, представљајући поклон хиљандарског братства српском монарху, при посети овом духовном храму.

У оквиру рубrike Стваралаштво објављена је историјска драма Мирдрага Матицког под називом Господар Вељко и господар Вук. Потом, сећања на књижевника Мому Димића, из пера Мијране Радованов-Матаринић, који је био редовни сарадник Задужбине. Друштво „Први српски устанак“ је добило награду „26. јул“ за област издаваштва. Признање дођељује Скупштина општине Аранђеловац, што указује на значај делатности овог друштва, као и на вредност публикација које оно издаје. Истовремено, „Шумадијске метафоре“ из Младеновца, ове године, уручиле су Повељу Кађорђе за животно дело књижевнику Радомиру Андрићу. Уредништво се овом приликом извиђава читаоцима, као и посебно песнику Радомиру Антићу што, услед техничке грешке, песма није објављена у целини.

Поводом стогодишњице смрти Милана Б. Милићевића, текст о овом великом хроничару, историчару и географу, изузетном познаваоцу Србије и свога народа, потписао је Милош Немањић. У оквиру рубrike Јубилеји указано је и на једно заборављено сведочанство о откривању споменика славном Хајдук Вељку Петровићу у Неготину 1892. године. Прилог Бранка Златковића казује, истовремено, и о Срети Ј. Стојковићу, који је у нашој науци познат по студијама и антологијама из области усмене књижевности, радијивим издавањима, али и као оснивач Друштва „Светог Саве“.

Информативни су и текстови о периоду од сто четрдесет година откако је динар једино платежно средство у Србији (о чему пише Радомир П. Милошевић), као и о пројекту Друштва под називом Први српски устанак у музејима, који је заснован на концепту реконструкције устаничког раздобља на едукативној најобухватнијој начину (прилог Тање Ивановић).

У оквиру Приказа пажња се поклана антологији српског родољубивог песништва под називом Узгарја Првом српском устанку, коју је сачинио песник Душан Чоловић (критичка реч Среће Џигњатовића), као и књизи Митиројолић и Јанчићија српски о 1831. до 2008. године, Радомира П. Милошевића (о којој пише Душан Чоловић). Брезовачки зборник Змајевац бави се истраживањем шумадијске традиционалне културе, док Грачка култура Аранђеловца у 19. веку, ауторке Јасмине Милошевић, представља културну и социолошку хронику једног историјски бурног раздобља у Србији (приказ Ивана Златковића).

Текстови у часопису пропраћени су обиљем одговарајућих фотографија и уметничких ликовних прилога.

О квалитету ове публикације сведочи њ

ПРИЛОГ ПОЗНАВАЊУ ИСТОРИЈЕ И КУЛТУРЕ БОСНЕ

Мистериозни ритам трајања

Јован Б. Душанић,
„Хроника српској села
у Босни“, ИКП „Никола
Пашић“, Београд,
2007, 357 стр.

Низ наше истраживачке и научне литературе о селу придржује се још једна, по много чemu посебна, хроника, аутора Јована Б. Душанића – Липљанској. Хроника српској села у Босни је у бити проширења верзија Душанићеве претходне књиге „Прибинић, место у Републици Српској“ (Београд, 2006). Стога је у новој књизи у средину пажње ауторово родно место Прибинић, код Теслића, у срцу средњовековне управне области Усоре (у географском погледу, Усора се на истоку граничила са доњим током реке Босне, почев нешто узводније од Добоја, на југу

и западу са сливом Врбаса, а на северу са реком Савом). Међутим, захваљујући зналочком повезивању разнородних локалних садржаја са њиховим ширим оквиром, Душанић бриљантно успева да, полазећи искључиво од бројних посебности свог родног места, створи типичан пример српског села у Босни и да о њему сачини свестрану, приступачну и врло зајнимљиву књигу.

Формално подељена на два дела, Душанићева Хроника саставоје се заправо од три узајамно допуњујућа садржаја. У првом делу, осим пописа више од осамдесет породица, представљена је и културно-историјска хроника Прибинића, почев од најранијег помена у четрнаестом веку до шездесет година минулог столећа. Одељку су додата и три одељита прилога. Један представља родослов ауторове породице, други је биографија његовог деде, а трећи је аутобиографске садржине. Други део монографије чине етнографски записи, у највећим деловима садржаји из претходног издања књиге „Етнографија српског народа“ (Београд, 1980).

У сваком поглављу аутор полази од поузданних историјских извора, па тек потом разматра и народно предање. Узлазећи, на пример, у проблематику

средњовековне етничке и верске припадности усорског становништва и у питању територијалног сувениритета над овим крајем, Душанић подсећа да почетком 14. века Узором, као и Солима, влада српски краљ Драгутин, па је отуд највероватније истинито предање како су у то време подигнути тамошњи, доцније затрти, манастири Липље и Ступље. Истовремено, аутор дели мишљења неких историчара да је тзв. босанска црква, иако кратко под утилом бугарских богумила, била и остала, организационо и обредно, једна домаћа, регионална верзија православља. У релативно кратком осветљавању прилика под „турским ропством“, Душанић истиче неколико, неретко запостављана мишљења, по којима је местимичним бежанијама становништва преко Саве по-католично и поунијаћено више Срба него што их је ислашимизовано јужно од ове реке током читаве отоманске епохе, те да је процес ислашимизације, долуше, био трајан, али суштински ненасилан, да је ислашимизовано становништво Босне интимно остало свесно свог верског и етничког порекла.

За време аустроугарске окупације Прибинић са околином доживљава најве-

ћи привредни успон у својој историји и крупан друштвени преображај. Заједно са Теслићем, у коме је дотле била једна јединица кућа, постаје центар за експлоатацију, прераду и извоз дрвета у читавој Монархији. Подиже се више најмодернијих фабрика, гради се железничка пруга, отвара се неколико пансиона, кафана и продавница. Досељава се више од педесет страних породица – аустријских, немачких, мађарских, чешких, јеврејских, словеначких. Али, у овом дотле чисто српском крају прво се подиже католичка, па тек потом православна црква, довршује се обнова манастира Липље, одобрена још на измаку турској вактији, отвара се државна школа.

У политичком, културно-просветном и духовном погледу долази такође до крупних промена и значајног напетка, али у стапне напетости и конфликту. На подлози верских разлика чуvenа Калајева доктрина настоји, а добрано и успева, да наметне идеју о синтетичкој бошњачкој нацији и бошњачком језику, што се ревносно спроводи у државној управи и у државним школама. Као реакција на то стварају се бројна српска културно-просвет-

на удружења у борби за црквено-школску аутономију. Хронику Прибинића аутор окончава више посредно, говорећи о Другом светском рату и о поратним временима из перспективе своје уже и шире породице. Врло су потресна неколika казивања о том времену.

Други део Душанићеве књиге чине, како је већ споменуто, етнографски записи о Прибинићу и о његовој околини. То су, у ствари, до танчина прецизни описи породичног домаћинства, породичне куће и помоћних зграда, врста и начина привређивања, описи говора, исхране, ношње и лечења. Посебан одељак сачињавају описи прослављања Богића, Вакрса, крсне и сеоске славе; описи крштења, свадбе и сахране; мобе и прела. Вредан прилог представља и објављивање руковета усменог народног стваралаштва (загонетке, здравице, веровања, клетве и заклетве, легенде).

Писана врло попетно, са дубоком приврженошћу завичајној теми, Хроника српској села у Босни Јована Б. Душанића истовремено је сугестивна повесница, страдалнички памјатник и веродостојна слика вековног народног живота, са живо евоцираним личностима.

Марко ПАОВИЦА

ПОМЕНИК ЗНАМЕНИТИХ СРБА

Барањско наслеђе

Драјо Његован, „Двадесет знаменитих Срба из Барање“, Мало историјско друштво – Нови Сад, Културни центар „Карловачка уметничка радионица“ – Сремски Карловци, 2008, 80 стр.

Један од преданијих истраживача новије историје Војводине и суседних простора настањених српским живљем, др Драго Његован поново се огласио новим делом „Двадесет знаменитих Срба из Барање“. Овом, обимом невеликом, али веома занимљивом и садржајном књигом, Његован се враћа једној од својих омиљених истраживачких тема – Барањи. Ово подручје, које је до 1945. сматрано за део Војводине, било је обухваћено у Његовановим капиталним делима, зборнику документа „Присаједињење Срема, Банат, Бачке и Барање Србији 1918: документи и прилози“ (два издања: 1993. и допуњено 2001) и монографији „Присаједињење Војводине Србији: Прилоз билићкој историји Срба у Војводини до 1921. године“ (2004), а посебно при приређивању и објављивању дневника који је од 14. јануара до 16. маја 1919. током свог путовања и учешћа на мировној конференцији у Версају, водио политички лидер барањских Срба, прати Стеван Михаилћ (2000).

Књига се састоји од кратких биографија двадесет значајних историјских личности које су, било пореклом, животом или делом, биле везане за Барању. Хронолошки обухвата период од почетка 16. века, од деспота Св. Стефана Штиљановића и његових борби против Турака, до последњег квартала 20. века и краја богатог животног и научног пута браће Кашанин. Околност да је, нарочито у ранијем периоду, монаштво и свештенство било перјаница српског културног и политичког живота, видљива је из ове књиге – од 20 обраћених личности, њих 11 су свештена лица, а међу њима и неизбежни противник Михаилћ. Уједно, Његован је искористио прилику да своје дело, методолошки врло коректно и умешно, обогати детаљима везаним за српску црквену архитектуру Барање из пера еминентних познавалаца ове тематике, Динка Давидова и Наде Станић, као и сажетом оценом опуса сликар Петра Добровића из монографије Симоне Чупић.

Језик књиге је веома питак и приступачан, прилагођен најширој читалачкој публици, са очигледним циљем да може поједнако добро да послужи и ученицима основних и средњих школа за препрему приказа и реферата; појединачима који желе да прошире опште образовање, као и научницима који на једном mestu могу да пронађу сажете биографске податке личности са чијим са животом и делом повремено срећу у истраживањима. И наравно, првенствено, Србима из Барање, како онима који сада у њој живе, тако, вероватно још у већој мери, онима који су је, стицјем разних околности, добровољно или приступили напустили, и њиховим потомцима, да сачувају успомену на завичај и његов од старине српски етнички карактер. Можда и нехотице, аутор још једном, завршавајући своју књигу биографијом народног хероја Јована Лазића, Барањца родом из Вилања, а погубљеног од окупатора у Новом Саду, подвлачи историјску чињеницу да су до 1945. године Барања и Бачка биле третиране као географско-политичка целина, што је прихватио и НОП.

Ова књига, богато илустрована и лепо опремљена, свакако ће послужити многим знаљима наше прошлости као подстрек за даља истраживања.

Мр Предраг БАЈИЋ

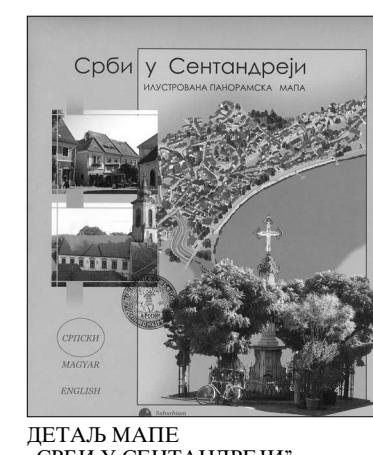
Александар Станојловић
 и др Иван Стевовић, „Срби у
 Сентандреји: илустрована
 панорамска мапа“, Suburbium,
 Петроварадин, 2008.

Меморисан је један од културних центара Срба у Угарској у времену после Велике сеобе 1690, седиште православних епископија и место рођења многих славних Срба, Сентандреја, градић у Мађарској, удаљен двадесетак километара од Будимпеште, један је од важнијих топоса у историји српске културе новијег доба. Иако су један део његовог становништва још од средњег века чинили Срби, Сентандреја у свести савременика стиче посебан значај после 1690. и установљавања новог духовног и културног живота српског народа у Хабзбуршкој монархији. Отуда не треба да чуди што је велики број истраживача српских старина током 19. и 20. века напоре усмеравао управо према проучавању баштине овога места. Велики број монографија, студија о појединачним споменицима, личностима и догађајима доприноси су да Сентандреја у националној свести заузме место једног од великих национално-историјских, културних и уметничких центара.

Важан допринос одржавању такве меморије пружа и илустрована панорамска мапа коју су начинили Александар Станојловић, дизајнер, и др Иван Стевовић, аутор пратећег текста. Мапа је објављена ове године у издању Suburbium-a из Петроварадина, у три језичке варијанте – српској, мађарској и енглеској, што омогућава њену ширу употребу, како туристичку, тако и научну. Богато опремљена фотографијама и цртежима, мапа оставља репрезентативан визуелни утисак и доноси на једном mestu низ изузетно корисних информација које допуњују њену примарну намену. У средишњем делу налази се панорамски приказ града, са кућама, улицама, споменицима и црквама приказаним у перспективи, што умногоме помаже стварању виртуелне слике у свести посматрача, али и олакшава снапажење и кретање у самом mestu. На мапи су обележени и истакнути тргови и споменици, православни, католички и протестантички храмови, антички локалитети и гробља, домови славних историјских личности, као и различите важне институције, попут библиотека, галерија или Владичанског двора. На ободу мапе распоређен је низ илустрација мањег формата, пропраћених краћим информативним текстом, које посматратчу nude додатна објашњења тачака истакнутих на плану града, у центру листа. Ту се могу пронаћи

краћи биографски подаци о славним личностима Сентандреје (Јакову Јигњатовићу, Јоакиму Вујићу или Авакуму Авакумовићу), или историјати многих православних цркава насталих током 18. столећа. Истовремено, културно-историјску намену мале допуњује и више актуелних информација намењених савременим путницима и туристима.

Полеђину мапе аутори су искористили да кориснику пруже још понеку информацију у вези са историјатом самог града, али и са српским културно-историјским наслеђем у њему. Тако се уз помоћ литејарно-визуелних средстава може више сазнати о насељавању Срба у Сентандреји, статистичким и културно-историјским подацима о mestu у 18. и 19. веку, јавним споменицима и крстовима, као и збиркама и фондовима Музеја будимске епархије који се ту налази. Информативни текстови мањом предстаљавају одабране и приређене пасаже из монографских студија о Сентандреји, што је заслуга др Ивана Стевовића, доцента на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду, чиме је мапа приодлати нов квалитативни слој.

ДЕТАЉ МАПЕ
 „СРБИ У СЕНТАНДРЕЈИ“

НАД ЧЕТВРТОМ ДЕЦЕНИЈОМ УЖИЧКОГ ЗБОРНИКА

Традиционално завичајно издаваштво

„Ужицки зборник“,
 бр. 31-1, 31-2, Ужице, 2007.

Давне 1972. у Ужицу се појавило прво издање Ужицког зборника, чији су издавачи били Народна библиотека, Историјски архив и Народни музеј из Ужица. Од тада је објављен 31 број овога зборника, од којих последњи, између осталих, означавајући издаваштво Јеврема Гавриловића (Влада генерала Душана Симовића до 27. марта 1941. до 17. априла 1941.), у коме аутор прилаже записнике који документована осветљавају овај период. *Недовршени досије поштуковника Гаврила Поповића*. Рођен у Поглемима код Ариља (1823), Гаврило Поповић био је први учитељ

ариљске основне школе (1843), а касније, као ћакон и протојереј, био је до крајности одан династији Обреновића. На Светоандрејској скупштини (1858) учествовао је као депутат ужиčког kraja. Две године касније постављен је за судију Великог духовног суда. Био је народни посланик у неколико мандата. Његов тестамент и данас може да привуче пажњу читалаца. Миле Чарапић пише о Соколском друштву у Ариљу 1932–1941 (али и у Брекову и Крушчици), као и о првим истакнутим члановима, Владимиру Меловићу и Гаврилу Ф. Ђурићу. Посебно је занимљив рад др Живота Марковића (Влада генерала Душана Симовића до 27. марта 1941. до 17. априла 1941.), у коме аутор прилаже записнике који докumentovana osvetljavaju ovaj period. *Nedovrsheni dosije postupkovnika Gavrila Popovića* pravika je pakhnu dr Radu Pospisoviću. Rad Mare Aleksin bavi se omiljanim užičkim kraju na izgradnji autoputu Brat-

</div

ЗАБОРАВЉЕНО ШТИВО ПОНОВО ПРЕД ЧИТАОЦИМА

Препород Нешка Вивка

Tagija P. Kostić,
„Чикино дете“,
Библиотека
„Браћа Насимићевић“,
Г. Милановац,
2008, 145 стр.

Cоска породична задруга представала је идеал живљења за већину српских реалиста, а њено рушење, зеленашење и хајдучија били су пошаст у тој идлици од живота. То је поетичка конвенција већине приповедача и романа закаснелог реалисте Тадије П. Костића (1863–1927). И роман *Чикино дете* је из истог тематског и стваралачког миљеа.

Да све не буде како је Костић, горњомилановачки попа и хроничар, потрудио се ванџага Нешко Вивак, јунак овог романа који, следећи лошу породичну традицију, краде јагње. Кочоперан, окретан и одважан малиша, чином

крађе, нарушио је сеоску идилу и изнудио потеру. Том сценом Костић уводи радозналог читаоца у овај невелики роман. Затим, у привредачкој ретроспекцији, ређа поглавља у којима обелодађује корене јунаково застрањења и сагрешења. Одавна, пише Костић, сељаци у Брезовици зазиру од „старог Вивка“, који је са својим хајдучијама и јатагима харао околином док је сину Нешку Вивку говорио да иде у надницу! Народ би рекао: дете „од зла оца и од горе мајке!“

Роман *Чикино дете* не би био до краја Тадијин да нема наглашено дидактичку ноту (а има је) и да после јунаковог сагрешења нема „спознања и скрушења“, као у

Гундулићевим *Сузама*. За етичку доградњу лица писац је оставио другу половину романа. Мали Нешко, свестан узрока очевог страдања, одласком у град доживљава препород. Одатле се јавља „светиње по занату, морализатор по намерама“ мајstor Видоје, који ће препородити Вивковог сина и створити од њега „чикино дете“, „послушно, трудољубиво, поштено, идеално дете честитог Видоја“, ироничан је Скерлић. И ова Костићева проза, као у бајци, неизоставно води срећном исходу, а многи њени сегменти – директна нарауочења, налику су баснама. То је садржински оквир романа *Чикино дете*. То би била у црно-белој технички ис-

писане повест о коренима зла и преобрађају главног јунака.

Тематски оквир романа је добрано окаснео, али је ретроспективно испричан пут јунаковог преображаја релативно новија књижевна техника. У годинама Костићевих књижевних прегнућа из проза најбољих српских реалиста нестајале су идличне спике и бајковити садржаји, а место су све истрајније заузимали социјални проблеми, историјска тематика и, у портрети-сању јунака, изнијансирана психолошка превирања. Ту је и клучна разлика између Костића и наших најбољих реалиста!

Роман *Чикино дете* штампан је први пут још 1901. године, баш када се јавио Српски

Oдредавно се пред читаоцима налази књига репринт издања из 1937. године, невелика обимом, но веома занимљива и данас актуелна, што је и определило издавача – Задужбинско друштво „Први српски устанак“ из Орашац – да је у оквиру нове едиције *Traťovi obzori* објавио као прву књигу. О аутору се данас може врло мало зна. Осим малобројних и непоузданых података, зна се да је Драгић Аврамовић био питомак Богословије „Свети Сава“ у Београду, па потом свештеник у селу Стојнику крај Аранђеловца, те и да се истакао као један од најважнијих бораца против конкордата, организујући демонстрације широм Шумадије.

Спис заправо настаје у тренутку када се конкордат (специјални уговор који Ватикан потписује са различним државама у циљу остваривања што виших интереса у тим земљама) налази на разматрању пред специјалним одбором ондашње Владе Краљевине Југославије предвођене Миланом Стојадиновићем и претходи потоњем незадовољству Срба и СПЦ на челу са патријархом Варнавом (Петар Ростић) који се у току тих спорева са Стојадиновићевим режимом мистеријозно разболео, а убрзо и преминуо. Противљење изгласавању конкордата у Скупштини Краљевине Југославије кулминирало је народним демонстрацијама широм Србије, а нарочито у Београду и Шумадији. У Београду се велики број грађана упутио у литију молећи се за оздрављење патријарха Варнаве. Тада је дошло до сукоба са полицијом, у којима је било и жртава, те је тај датум остао познат као „Дан крваве литије“ (19. јул 1937).

Стојадиновићева влада не само да није консултовала о овако важној ствари СПЦ и ондашњег патријарха Варнаву, већ је и тајила од јавности текст уговора. Међутим и упркос томе, Драгић је очито био подробно упознат са садржајем конкордата, те га је у свом спису пажљivo анализирао, аргументовано уверавајући јавност у негативне последице његове ратификације. Књига је била веома скромно опремљена, намењена брзом и лаком циричењу међу становништвом, с циљем формирања критичког јавног мњења усмереног против наума Владе да се сагласи са овим штетним документом који је, према уверењу аутора, производио веома неповољне и драматичне последице по ондашњу Краљевину Југославију.

Драгић Аврамовић, „Шумадија у одбрану својих права“, репринт издање, Задужбинско друштво „Први српски устанак“, Орашац, 2007, 70 стр.

По функцији, овај спис припада памфлетској литератури коју, по правилу, карактериши повишен јубилејски тон и уобичајено је лишене историјата проблема, започињући најчешће техником „ин медијас рес“, уводећи читаоца одмах у средиште проблема. Међутим, Драгић је начином сталожен увод у коме разматра сложени однос државе и цркве, па тек пошто је унеколико потпирта империјалистички карактер Римокатоличке цркве, тек је онда на већ поодmaklim страницама списка поменуо конкордат. На компаративни и аналитички начин, обrazlажући прву тачку конкордата, Драгић наводи да овај документ који треба да ратификује југословенска Влада признаје право Римокатоличкој цркви да „слободно и јавно врши своју мисију“, док у конкордатима других земаља ова одредница даје право католичкој цркви да „слободно и јавно исповеда своју веру“. Прецизним разликовањем појмова, Драгић истиче да је Ватикан Краљевину Југославију обележио као земљу у којој треба да врши утицај, у чemu аутор налази елементе прозелитизма – појава мењања верског стања – који је у већини земаља забрањен уставом, па и ондашњем Уставом Краљевине Југославије.

Драгић потом наводи да Ватикан води космополитску и интернационалну политику која није свакад у сагласију са интересима и националним обележјима појединачних држава и народа. При том, наглашава да је сам папа јако добро упознат са потребама многих држава и многих народа, али да су интереси Курије често то-

ме опречни. Драгић разматра и једну веома важну одредницу конкордата, а која захтева деполитизацију свештенства уопште. Иако он вели да СПЦ нема и никада није ни имала политичких претензија, ипак није за апсолутну деполитизацију цркве, јер сматра да је у драматичним тренуцима по опстанак народа она најсвеснија институција и да њено потпуно одвајање од политике само погодује прдору процесима губења идентитета. У контексту безусловног прихватања деполитизације свештенства, Драгић даље наводи, шалећи се, да би непромишљена Влада, да се којим случајем и то од ње тражило, прихватила и целибат (неженство) за некатоличко свештенство. Осим шаливих опаски, на моменте присути духовити и хуморни тон постиже се смињивањем и комбинацијом духовних и световних појмова, сакралне и профане лексике. Тако се у једној одредби инсистира на заштити имовине католичке цркве и о накнадама у случају посебних прилика. Критикујући тај став, а истичући определено СПЦ да без накнаде и изгуби имовину у народном интересу, Драгић поред католичку цркву са акционарским друштвом.

ПАТРИЈАРХ ВАРНАВА

Мајка између мита и стварности

„Моја мајка (писци говоре о својим мајкама)“, уредиле: Мирјана Стефановић, Катарина Гранати-Савић, Змајеве дечје писце, Нови Сад, 2007, 165 стр.

Cаки човек има свој доживљај мајке; чак иако ју је рано изгубио, па је и не памти или је сједа сећа, он је замисља, изграђује њен лик, пројектује њене особине, чврсто се држи за успомену о мајци. Све мајке, наравно, нису исте, осим у једној универзалној особини – љубави према детету. Оне су по правилу нежне, али понекад и строге, врло често уздржане у показивању љубави, увек са тежњом да на децу пренесу образац који је и седам жена, који су били вољни и спремни да изнесу сећања на своју мајку. О мајкама говоре: Мира Алечковић (Драгица),

Матија Бећковић (Зорка), Светлана Велмар Јанковић (Мими), Филип Давид (Роза), Арсен Диклић (Марија), Доброта Ерић (Радмила), Антоније Исаковић (Рада), Данило Киш (Милица), Берислав Коцијер (Милица), Душан Костић (Стеванија), Весна Крмпотић (Вера), Вук Крњевић (Даринка), Иван В. Лалић (Љубица), Михаило Лалић (Стана), Лаза Лазић (Видосава), Драган Лукић (Томанија), Света Лукић (Дивна), Десанка Максимовић (Драгиња), Младен Марков (Видосава), Дејан Медаковић (Анастасија), Борислав Михајловић Михиз (Вукица), Данило Николић (Кристина), Живојин Павловић (Марија), Бошко Петровић (Марија), Александар Поповић (Стојана), Бранко В. Радичевић (Косара), Јара Рибникар (Ана), Александар Ристовић (Милева), Јубилевој Рашумовић (Милеса), Јубомир Симовић (Радојка), Анто Станичић (Марија), Момчило Тешић (Грозда), Божидар Тимотијевић (Аника), Александар Тишима (Олга), Душко Трифуновић (Петра), Павле Угринов (Анка), Бора Ђосић (Десанка), Флорија Штефан (Ана), све ове мајке наведених књижевника и књижевница, све те Марије, Милице, Ане, да поменемо само нека имена, жене су од крви и меса,

са властитим животним судбинама, али истовремено итворевине својих синова и кћери. Овом приликом, разуме се, није ни могуће ни потребно препречити сва сећања људи који су ушли у нашу књижевност, па њихове кратке исповести о мајкама имају своју специфичну тежину.

Књига се отвара дирљивим одломком из дела Милана Кашића *Случајна отприлика*. „Мене гледа моја мајка – пише Кашић – али ја њу не видим. Све жене за ме имају линије и боје, само она нема. Умрла је када сам био тако мали да нисам могао упamtити њене црte, а били смо сима-ромашки и није се никада споменала.“ А Карл Густав Јунг, такође, у одломку свог познатог дела *Архетип и колективно несвесно* пише да је мајчинска лубав једно од „најјубудљивијих и најнезаборавнијих сећања нашег живота, тајновити корен свега раста и промена, лубав што значи повратак дому, скровиште и дугу тиштину из које све почиње и у којој све завршава“. Имајући ово у виду, лакше ће се разумети и неки од одабраних исказа о мајкама у овом приказу. Показују се бројни варијетети мајчинских осећања, различитих односа према васпитању детета, финеса у комуникацији, видови пожртвовања.

„Мени су – исповеда се Мира Алечковић – мама и учитељица увек биле две најлепше жене на свету, а мама је ипак била најдражад, мало испред учитељице Милице коју сам много волела.“ Матија Бећковићу су се, опет, када се сећа своје мајке Зорке, урезала у памћење стапала понављања једне поруке различито формулисане: „Ниси ти више мали. Видиш ли колики си. Знаш ли колико имаш година. Како то седиш“. Као да га је ова, очигледно мудра, жена од малих ногу припремала за самосталан живот. Много је болније сећање Филипа Давида на мајку Розу. „Родио сам се у веома незгодно време, уочи самог рата, од оца и мајке јеврејског порекла, што је у сваком случају одредило и судбину моје породице и ток моје детињства.“ Потресно је сећање на један догађај, како пише Ф. Давид, који се забио у првој половини 1942. године. У наручју своје мајке, заједно са деловима партизанских јединица, нашли су се опколjeni на Фрушкој гори. Уплашен, мали Филип се расплакао и постојала је опасност да открије непријатељу где се налазе. Командант је био спреман да жртвује дете да би спасао све остale. Роза је, не размишљајући, почела да бежи кроз шуму и успела да спасе и дете и себе. Нешто другачије је сећање књижевника Антонија Исаковића на улогу своје мајке Раде у ратној време. „Имао сам 17 година – пише он – када сам по други пут одлазио у партизане. Матија је из торбе извукла теглу слатку од шљива. Антоније се побунио, али када је видео мајчин тужан поглед повукао се и само рекао: Ништа, ништа мама, хвала ти, понећу је, биће све у реду.“ Књижевник Лаза Лазић се сећа да је његова мајка Видосава била храбра и истрајна жена. Он истиче да му је она пружила оно најдрагоценје – чврсту, непомућену и одговорну слободу. Већ је сећање Свете Лукића на мајку Дивну, интелектуалку, која га је због студија занемаривала, замућено овим недостатком лубави у раном детинству. „Моја сећања на моју мајку – пише он – доста су компликована. Однос према мајци се формирао – врло је искрен С. Лукић – као не само мање нежан и сентименталан, него уопште мање присан него што је то било чак и у моје време уобичајено.“ Ипак, Божко Петровић је најбоље изразио двоструки однос према мајци. „Мајка, у основи својој – пише он – сваком од нас (ако мало само застанемо, па помисли-

књижевни *гласник*, програмски супротан Тадијиној уметности, и када овај часопис почње да негује модерну српску књижевност, критику и парнасо-символистичку поезију, укључујући је у европске књижевне токове. Свеједно што је била окаснела, Костићеву прозу „читају они многобројни читаоци који воле управо оно за шта је књижевна критика оправдана рекла да није врлина његових приповедака“, истиче критичар угледног *Гласника*.

Тадија П. Костић није пореклом из Горњег Милановца, али је између 1889. и 1904. године био горњомилановачки свештеник. У овом граду је, лепо прихваћен од народа, најдуже службовао – пуних 15 година. Ту је и почeo да се, поред свештеничког и вероучитељског, бави и књижевним, уредничким и политичким послом. Радни век и живот свршио је у Београду, у сиромаштву!

Костић је написао и приредио 25 књига. И, како који нас често бива – пао је у заборав! Заборављен од издавача, остао је непознат и читаоцима. Овим издањем Библиотека „Браћа Настасијевић“ враћа Костићеву прозу читаоцима.

Др Добривоје МЛАДЕНОВИЋ

пароха

посредством потписан је 1866. конкордат са Црном Гором, а залагао се и за потписивање конкордата са Русијом. Ако претпоставимо да је Аврамовић био упознат са поменутим Штросмајеровим делатностима, онда се да закључити да стојнички парохије нису имао ништа против конкордата као уговора, већ је био противан претенциозно сачињеном конкордату који је, према његовом мишљењу, био штетан не само православцима, већ и спокојству католика и осталих конфесија југословенске заједнице.

Аврамовић ниједном речује не оспорава Римокатоличку цркву и њене интересе. Напротив, он Ватикан истиче као сложен духовни и политички чинилац у свету који одлично препознаје и гради сопствене интересе. Напросто се диви вештини и стратегији папе и рекло би се да Ватикан и није проблем његовог списка. Он проблем јасно идентификује управо унутра, у ондашњој југословенској Влади. Стога нас ова данас сасвим заборављено и паритетно штитво које покреће низ теолошких, историјских и политичких питања, опомиње да је у нас одувек било, истина малобројних, свесних појединача који су узроке наших честих националних промашија тумачили последицом сопствених погрешки, а не империјалистичким и глобалистичким заветарима других.

Друго издање књиге *Шумадија у обрану својих права* прати и Поговор Чедомира Радисављевића, мештанина села Стојнија, који, на основу постојећих извора, али и личних успомена, сведочи о демонстрацијама против конкордата које су 15. августа 1937. биле веома драматичне и у Младеновцу.

Поменута збињања у Србији 1937. године узбудила су како домаћи тако и иностранију јавност, те је под жестоким притисцима Стојадиновићева влада најпосле била приморана да повуче усвојени закон о конкордату.

Мр Бранко ЗЛАТКОВИЋ

мо) у ствари је давалац, дародавац живота, нечег врло чудног, врло необичног, кад се поништи, такође необичног... А онда одједном мама почине да се јавља другачије. И, види, па није она сама осећање него људско биће које је прошло кроз живот на овај или онај начин, и његова мама, која је у ствари само његова унутрашња љубав, почиње да се претвара у човека, у жену, у биће... Кад помислим – завршава овај књижевник своју кратку исповест – на оно што је доживела у свом другом веку, на све оно што се дешавало, било у породици, било изван ње, ја не могу да кажем ништа друго него су ми пред очима дуга, мирна и скоро несвесна животна упорност, појртвованост и само-прегор. Станојка Александра Поповића је, несумњиво, била необична жена, „у ствари, сећање на моју мајку – казује А. Поповић – сећање је на једно време које је остало за нама, али не као гола стварност. Увек се изнова питам: да ли је, ванстру, било баш тако како ја памтим... Сећам се – дојдеј ој – да се око моје мајке у кући купила силна сиротиња коју је она здушно помагала... Насупрот томе, мајка мени никада није купила чоколаду.“

И тако бисмо могли да наводимо још много упечатљивих детаља из изабраних казивања ове књиге. Мајке, мајке, та чудесна бића која су нас волела и која смо ми волели, стварне или замешане, уградећене су у наш живот и у живот наше деце.

Др Милош НЕМАЊИЋ

СА ДОДЕЛЕ НАГРАДА УЧЕНИЦИМА У ПЕТЊИЦИ НА ДУРМИТОРУ (ЦРНА ГОРА)

У Петњици награђени ученици

Yоквири програма *Петровдански јеснички вијенац*, 12. јула 2008. године, у Петњици, у Спомен-парку *Вукови коријени*, приређена је свечаност уруčивања награда најбољим ученицима седмих и осмих разреда основних школа у Црној Гори, а поводом литературног и ликовног конкурса који је расписала Фондација Вукове задужбине за Жабљак, Шавник и Плужине, приједом 137. годишњице основне школе у Језерима код Жабљака. Учествовало је 40 основних школа из Црне Горе, а награђени су најбољи (три места) за литературне и ликовне радове, као и за најлепше везове. Међу њима су ученици из Подгорице, Никшића, Жабљака, Рожаја, Андријевице, Бијелог Поља, Бара, Сутомора, Бијеле и Његошеве.

Награде које су обезбедили Фондација Вукове задужбине за дурмиторске општине и Вукове задужбине из Београда, ученицима су уручене у Петњици крај Вуковог споменика. Том приликом скупу се обратила Нада Котлица, потпредседница општине Шавник, истакавши да млади креативни људи чине основу развоја сваке средине и доприносе њеном напретку. На посленицима културе и просвете је да у томе истрајавају и подстичу заинтересованост младих за традиционалне вредности, у чemu је улога Фондација Вукове задужбине од посебног значаја.

Скуп су поздравили: Анка Жутић, председник Скупштине Фондације; представници Вукове задужбине у Београду: Слађана Млађен, управница, и Бранко Златковић, уредник листа *Задужбина*, а у име суроганизатора, Веселин Вукићевић, директор ОШ *Душан Обрадовић* из Жабљака. Свечаности су присуствовали и чланови Управног одбора и Научног савета Фондације.

Госпођа Анка Жутић је обавестила присутне да је Фондација објавила зборник радова са Петог научног скupa *На извору Вукова језика* и најавила да ће наредни скup бити одржан јула 2009. године у Жабљаку.

Слађана МЛАЂЕН

Малогоспојински сabor у Великој Моштаници

Огранак Вукове задужбине у Великој Моштаници учествовао је, од 16. до 21. септембра 2008. године, у организацији и реализацији манифестијације *Малогоспојински сabor* који се већ неколико година одржава у овом месту. Приређен је садржајан културно-уметнички програм – отворена изложба икона Владимира Кепића и стаљна поставка галерије *Тајна*, организовано познично бденије, поетско и књижевно вече, музички рецитал и наступи културно-уметничких друштава из Моштанице, Обреновца, Сремчице, Умке, Звечана, Требиња, Ру-

Стојан Чупић илиТИ Змај од Ноћаја

Три сестре и брат Стојан остали малени без родитеља, па куд ће – где ће, код деде у Мачву. Брата даду у школу и он научи добро да чита и пише.

Дошао једног дана у вињотову кућу богати и угледни пријатељ Страхиња Чупић, па кад угледа Стојана, онако наочитог момчића и с књигом у руци, запита:

– Пријатељу, би ли да овог твог унука у моју кућу уместо сина? Ти знаш моје имовно стање, а знаш и да нам није од Бога дано деце да имамо, па бих га јако пазио и за посинка и наследника оставио?

Деда се изненади оваквом предлогу, па му кроз сузе одговори:

– Дете ми је да срце прирасло. Ако ћу по срцу, не бих се од њега за живу главу могао раставити. Али мој Стојан, богу хвала, има и сестара, па шта се договоримо, биће.

Страхиња седи на варени и чека. Изађоше после неког времена сестре са братом, спремиле га за пут, а деда ће:

– Пријатељу, Страхиња, ми одлучујмо! У твојој кући ће ми бити боље. Уосталом, од сада ћемо бити већи пријатељи!

блација пишу Јордана Марковић и Ирена Цветковић у чланку *Оg зборника до годишњака*.

Марија Славковић-Илић осветљава, до сада, десет објављених зборника са пројекта *Књижевност и историја* који је почeo да се реализује 1993. у сарадњи Групе за српски језик и књижевност и Центра за научна истраживања САНУ. Након трећег скупа, тематском својењем, зборници су попримили карактер монографија о одређеним књижевним појавама.

Данијела Костадиновић, Снежана Божић и Александра Костадиновић испрвно анализирају зборнике радова који су били посвећени Стевану Сремцу (1997), Радоју Домановићу (1999), Велимиру Рајићу (2002), Јашу Продановићу (2003), Велимиру Живојиновићу Масуци (2004), Сави Пенчићу (2005), Лелени Димитријевић (2006), а саопштени су на скуповима организованим у оквиру научног пројекта *Књижевни и културни живот на југостоку Србије у 19. и 20. веку*.

О тематици српско-бугарских зборника, који су плод сарадње Групе за српски језик и књижевност и Одсека за јужнословенске језике и књижевности Филолошког факултета „Св. Кирил и Методиј“ из Великог Трнова, пише Миливоје Јовановић, док подробнији приказ сваког од њих доноси чланак *Споменици пријатељства* Јордане Марковић и Христе Бонджалова. Теме зборника су биле: трпеза (2004), комично (2005), своји и тубе (2006) и еротско (2007) у култури ова два суседна народа.

Зборницима посвећеним науци о језику баве се три ауторке. Александра Лончар је приказала *Дијалектолошка истраживања I* (2004) и *II* (2007) која садржи махом дијалектолошке, лексикографске и лексиколошке чланке као резултат рада на пројекту *Дијалектолошка истраживања српској језицој простира*. Маја Вукић саопштава о Зборнику радова *Говори призренско-тимочке областип и суседних дужинских* (1994). Ивана Митић потписује приказ едиције *Лексиколошка прouчавања* у којој је од 1996. до 2004. објављено седам свезака.

О издаваштву студенатских радова и афирмацији литерарног и научног рада студената пише Марјан Мишић. Издавачка делатност у овој области започета 1993. издавањем првог броја студентског *Алманаха* под називом *Срциште узлета* (1993-2000, пет бројева), у потпуности је 1998. покретањем Библиотеке семинарских и дипломских радова студената (1998-2002, тринаест књига).

Преузевши издавање овог зборника, Огранак Вукове задужбине у Нишу омогућио је широј јавности да се на једном месту упозна са богатим издавачким радом Департмана (некада Групе) за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу који је прославио тек две деценије рада.

Др Надежда ЈОВИЋ

муније, Турије. Посебан програм био је посвећен 150-годишњици изградње и освећењу храма Рожења Пресвете Богородице. У ту част освећен је новоизграђени горионик и службена је Свечана архијерејска литургија. Ученици ОШ *Бранко Радичевић* из Велике Шомтанице извели су програм *Пред вратима сам храма с грном маслиновом*, а у Парохијском дому, у простору у коме већину својих програмских активности остварује и Огранак Задужбине, отворена је изложба награђених радова ученика основних и средњих школа који су учествовали у Баваништу у манифестацији *Дани ћирилице*. Мр Гроздана Комадинини, књижевник и председник Огранка Вукове задужбине у Чачку, промовисала је своје стваралаштво, између осталог и књигу која је управо објављена – *С поштома траја* трафа *Лава Николајевића Толстоја*. У свечаности је учествовао и Славко Вејиновић, извршни саветник Вукове задужбине.

Славко ВЕЈИНОВИЋ

Сарадња Универзитета и Огранка у Нишу

Двадесет година књиће, Прилози и прикази, приредиле Милунка Митић и Јордана Марковић, Огранак Вукове задужбине у Нишу, Ниш, 2008, 134 стр.

Огранак Вукове задужбине у Нишу, у четвртој књизи Библиотеке *Баштина*, објавио је излагања са промоције двадесетогодишњице рада Студијске групе (сада Департмана) за српски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Нишу, одржане 9. маја 2007. године. Приређивачи зборника су Милунка Митић, председник Огранка Вукове задужбине у Нишу, и Јордана Марковић, шеф Катедре за језик и поменутог департмана.

Циљ издања је шире представљање двадесетогодишње научне продукције из области науке о језику и науке о књижевности, о чему пише Милунка Митић у *Речи на почетку*, после чега следи *Позајмна реч* Биљана Предића, проректора Универзитета у Нишу. Упркос снажном потискивању од стране других медија, о *Трајности књиће* говори Злата Бојовић, некадашњи управник ове студијске групе. О историјату постанка Групе за српски језик и књижевност сведочи Мирољуб М. Стојановић.

Садржај Данице за 2009.

Миодраг Матицик,
„Даница” посвећена Косову
и „Даница за младе”

Календар

- Миле Недељковић, Месецослов за Србе сва три закона
- Јеврејски календар
- Никола Бура, Летопис XXI века

Косово и Метохија

- Добрило М. Николић, Знамени Косова и Метохије (илустрације у боји)
- Песничко коло (избор песама): Десанка Максимовић, Разговор са Косовом

Бранко В. Радичевић, Грачаница
Васко Попа, Косова песма
Мирољуб Годоровић, Косовски циклус
Валентина Питулић, Коло
Раде Михаљчић, Знамени Косовске

битке
 Јильјана Стошић, Јединственост српских фресака и икона са Косова и Метохије

Велибор Лазаревић, Ускршње песме на Косову и Метохији
Зоран Т. Јовановић, Косово у српској драмској књижевности

Бошко Суваџић, Једна драмска прича о Косовској бици

Бојан Ђорђевић, Косово под управом Владе националног спаса (1941–1944)

Јасмина Митровић-Марић, Млади и Косово

Осветљења

- Видојко Јовић, Сима Лозанић вitez српске науке
- Будимир Поточан, Три века српске грађанске породице Милутини Миланковић из Џаја

• Слободан Ж. Марковић, У сусрет стогодишњицама оснивача Друштва за српски језик и књижевност

• Милош Немањић, Хрисанта Пулић, унуку Саре Карађорђевић

• Коста Димитријевић, Судбина чувеног београдског књижара и издавача Гене Коне

• Радован М. Маринковић, Споменици светитељима

• Ивица Млађеновић, Заоставштина за будућност

Династије

• Душан Спасић, О породичним приликама краља Владислава

• Зорица Јанковић, Кнез Милан Обреновић

Народна књижевност

• Бела Барток, Перијева збирка југословенске народне музике

У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ МОЖЕТЕ НАБАВИТИ СЛЕДЕЋА ИЗДАЊА:

1. Календар Даница за 1994. годину 1.000 динара
2. Календар Даница за 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007. и 2008. годину 800 динара
3. Фототипско издање Данице из 1826. године 1.000 динара
4. Фототипско издање Данице из 1827. године 1.000 динара
5. Фототипско издање Данице из 1828. године 1.000 динара
6. Фототипско издање Данице из 1829. године 1.000 динара
7. Фототипско издање Данице из 1834. године 1.000 динара
8. Вуковој задужбини – академик Дејан Медаковић, зборник беседа, текстова о савременицима, спомени и записи Дејана Медаковића, као и прилоги о њему објављени на листу Задужбина, Даници и другим публикацијама Вукове задужбине. Издавач Вукова задужбина (посебна издања), суздавач Прометеј, Нови Сад 1.000 динара
9. Срем кроз векове, зборник радова са научног скупа „Слојеви културе Фрушка горе и Срема”, издавачи: Вукова задужбина, Огранак Вукове задужбине у Беочину и Институт за књижевност и уметност 1.500 динара
10. Историја рударства у Србији – Старо српско рударство – аутори: Сима Ћирковић, Десанка Ковачевић-Којић, Ружа Ђук 1.000 динара
11. Студије о Србима – Славистика – Србија (Изабрани радови), Владимира П. Гутков, издавачи: Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска 800 динара
12. Студије о Србима – Српскохрватска јуначка песма (Максимилијан Браун), издавачи: Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска 800 динара
13. Студије о Србима – Историја српске књижевности (Павел Јозеф Шафарик), издавачи: Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска 800 динара
14. Студије о Србима – Говори Срба и Хрвата у Мађарској (Предраг Степановић), издавачи: Вукова задужбина, Матица српска и Дечје новине 800 динара
15. Сабрана дела Вука Стефановића Каракића – Преписка (III, VI, VII, VIII, IX, X и XI књига) 1.200 динара

Језик

- Милка Ивић, О четири обавештајна податка која је Вук исказивао речју управо
- Митра Рељић, Српски језик на Косову и Метохији. Слике страдања
- Станко Војводић, Румунска презимена словенског порекла

Описаније намастира

- Динко Давидов, „Повест о јерусалимским црквама и пустинском местија“ Никона Јерусалимца
- Јасмина Митровић-Марић, Судбина манастира на Косову и Метохији

Први српски устанак

- Миодраг Матицик, Искорак у мит Вишњићеве епске хронике о Устанку: Лазар Мушај и Арапин

Срби у свету

- Јубиље Церовић, Арсићи добротвори из Арада

Народно здравље

- Миливоје Маћејка, Клокот бања

Народни кувар

- Тихомир Ђорђевић, Виљушка (историја наше посуђа)
- Жарко Рошуљ, Шаљивац (Бранко Радичевић, Јаков Ненадовић, Паја Јовановић, Бранислав Нушић)

Астрономија

- Србан Самуровић, Међународна година астрономије (2009)

Задужбине

- Славко Вејиновић, Задужбинари Голуб и Босиљка Јанић
- Мира Софоријевић, Димитрије Стаменковић, трговац, велики просветни добровор

Даница за младе

- Уредила Соња Миловановић

Личност године: Јубиље Рашумовић (50 година стваралаштва)

- Портрет ученика: ученица Тамара Шекуларац, Основна школа „Карађорђе“ – Београд

Школа огледало и узор: Основна школа „Драгољуб Илић“ из Драчина код Ваљева

- Час описа часописа (периодика за децу): Политика за децу
Најлепши приче и песме наших аутора за децу
Избор дечјих песама и прича Ђакоч гоба
У земљи Граматиканији

- Нови аутори за децу – афирмишење младих стваралаца: приче Александре Урошевић и Маје Богуновић

- Змајево коло. Сећања: Мира Алечковић (1924–2008)

Дејан Алексић, Пијачни парламент

- Стрип
Саша Арсенић, Како се прави стрип (Ali и Ема) и Доситејева басна

- Хроника важних догађаја: фестивали и такмичења, конкурс за најмлађе, првонаграђени радови

- Препоруке књига за децу наших издавача – најбоље од најбоље (2007–2008): Аријас, Bookland, Бели пут, Завод за уџбенике, Креативни центар, Лайна, Повеса, Прометеј

- Змајево коло. Сећања: Мира Алечковић (1924–2008)

- Даница за младе

- Пренумерант

- Пренумерант на Даницу за годину 2009.

- Даница Вукове задужбине за 2009. биће објављена до краја децембра 2008. Цена књиге је 800 динара и увећава се за поштанске трошкове у износу од 43 динара. Цена за иностранство је 10 евра. ПоштANSKI трошкови за Европу износе пет евра, а за остале континенте 10 евра.

С. ЂОЛИЋ

- три хиљаде (3.000), а предузећа и установе најмање тридесет хиљада (30.000) динара.

- Велики добровори су појединци који уложе најмање шест хиљада (6.000) динара, а предузећа и установе најмање шездесет хиљада (60.000) динара.

- Задужбинарски улози у страним валутама за појединце износе: 100 (сто) евра. Овим упозима стиче се статус добровора, а већим улогом статус великог добровора.

- Повереници Вукове задужбине, у својим срединама – установама, предузећима, организацијама и заједницама – помажу у окупљању задужбинара, представљању и ширењу Задужбине, развијају сарадњу с њом и њеном напредку.

- Цена листа Задужбина је 50 динара. ПоштANSKI трошкови за Европу износе пет евра, а за остале континенте 10 евра.

- Мајчине речи заглушавају буку... и синови одлазе, јер Турци наваљују.

ЗИДНА СЛИКА У УЛАЗНОМ ХОЛУ ДОМА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ.
РАД ДРАГУТИНА ИНКИОСТРИЈА МЕДЕЊАКА ИЗ 1906/07.

острија Медењака, начињених 1906/07, а које се налазе у улазу Дома Вукове задужбине.

С. ВЕЈИНОВИЋ

Браћа Недићи

Понео се на букву осматрач и има шта види: чак из Босне ваља се нека војска! То крену Мула Ножина пут Шапца. Ево га како иде од Лешнице ка манастиру Чокешини!

Пресијава се срма на њима, а оружје блешти спрам сунца; бију бубњеви, тама попанула од прашине која се од њихових корака подиже.

– Вејко! Је, бого мој! – погледају у страху Срби.

– Боко Петровићу, држ' се! – кличу са мохавља Срби.

Пред толиком турском ордијом велики јунаци се само у памет уздају, а у срце јуначко никако. Знају да нису врбово прућа па да се после могу поново подмладити и обновити. Зато и предлажу да се склоне у планину, или затворе у цркву на Чокешини, и тако сачекају да ова салакука прође.

Међутим, млади и неустројени да чују:

– Нисмо ми тамо неке шабачке госпође па да се на мејки душечима излежавамо. Не приличи нам ни бежати ни сакривати се, поготову не у цркви и светињу крвљу скривати!

– Вејко! Мучи! Убиј! Запали! – већ се чују ратни почиљи у близини.

– Ни пушкарницу у порти не желимо! Изаша ћемо на брдо, свем свету на видик! Ко је бољи, показаће се! Онако, јуначки!

– Младост-лудост! – Узвикују у страху старији и беже у шуму.

Изашао пред Чокешинску цркву игумен хадак Константин, па сваког подгрочног хаддука и јунака брзо причешћује и заклиње:

– Брат брату у боју да не изда, ни по цену своје главе!

Удовица Неда у бој је спремила два своја бисера, два сина једина – Дамјана и Глигорија, једнака ликом, стасом и оделом. Чак и укосимају са леве стране по два цвета, као знамење. Мајка се опрашта са синовима и око врата им иконице светог Ђорђа качи:

– Свети